Για το πνεύμα της Υπερηφάνειας (Αββάς Κασσιανός)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 18 Δεκεμβρίου, 2017

Κεφάλαιο 1· ῾Η ὄγδοη μάχη μας δίνεται ἐναντίον τοῦ **πνεύματος τῆς ὑπερηφάνειας· ποιά εἶναι τά γνωρίσματά του.**

῾Ο ὄγδοος καί τελευταῖος ἀγώνας μας εἶναι ἐναντίον τοῦ πνεύματος τῆς ὑπερηφάνειας. Τό πάθος αὐτό, ἄν καί εἶναι τό τελευταῖο ἀπό τά ὀκτώ**βασικότερα πάθη**, ἐντούτοις κατά τήν προέλευση καί ἀρχαιότητά του καταλαμβάνει τήν πρώτη θέση. ῾Η ὑπερηφάνεια εἶναι ἀνήμερο θηρίο καί τό φοβερότερο ἀπό ὅλα τά ἄλλα, γιά τά ὁποῖα ἔχουμε ἤδη μιλήσει. Αὐτό ἐπιτίθεται κυρίως στούς προχωρημένους στήν ἀρετή καί γίνεται διπλάσια βίαιο πρός ἐκείνους πού ἔχουν σχεδόν ἐγγίσει τήν τελειότητα.

Κεφάλαιο 2· ῾Υπάρχουν δύο εἴδη ὑπερηφάνειας.

῾Υπάρχουν δύο εἴδη ὑπερηφάνειας. Τό ἕνα εἶδος χτυπᾶ, ὅπως ἔχουμε ἤδη πεῖ, τούς προχωρημένους πνευματικά μοναχούς, καί τό ἄλλο ἐπιτίθεται ἐναντίον τῶν ἀρχαρίων καί τῶν φιλόυλων μοναχῶν. ῞Αν καί στίς δύο περιπτώσεις ἡ ψυχή ἐπαναστατεῖ, μέ ἐπικίνδυνη ἔξαρση καί παραφορά, ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καί ταυτόχρονα ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων, ἐντούτοις τό πρῶτο εἶδος ὑπερηφάνειας στρέφεται περισσότερο ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τό δεύτερο περισσότερο ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων. Μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ, στό τέλος αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου, θά πραγματευθοῦμε, ὅσο μᾶς εἶναι δυνατόν, τήν προέλευση καί τή θεραπεία αὐτοῦ τοῦ δεύτερου εἴδους ὑπερηφάνειας. Πρῶτα ὅμως θά πρέπει νά μιλήσουμε μέ συντομία γιά τό πρῶτο εἶδος, τό ὁποῖο, ὅπως ἔχουμε ἤδη πεῖ, πλήττει κυρίως τούς τέλειους μοναχούς.

Κεφάλαιο 3· Τό πάθος τῆς ὑπερηφάνειας καταστρέφει ὅλες τίς ἀρετές.

Δέν ὑπάρχει ἄλλο πάθος πού νά **ἀμαυρώνει ὅλες τίς ἀρετές** καί νά ἀπογυμνώνει ἐντελῶς τόν ἄνθρωπο ἀπό κάθε πνευματική καρποφορία, ὅσο ἡ ὑπερηφάνεια. ῾Η ὑπερηφάνεια εἶναι σάν μιά λοιμώδη καί μεταδοτική ἀρρώστια. Αὐτή δέν περιορίζεται στό νά μολύνει ἕνα μόνο μέλος τοῦ σώματος, ἀλλά προκαλεῖ τή φθορά ὅλου τοῦ σώματος καί παρασύρει σέ ὁλοκληρωτική καταστροφή αὐτούς πού ἔχουν ἤδη φθάσει στήν κορυφή τῆς ἀρετῆς. **Τό καθένα ἀπό τά ἄλλα πάθη περιορίζεται στό νά πετύχει τόν ἰδιαίτερο στόχο του καί, παρόλο πού ἀλλοιώνει ταυτόχρονα**

καί τίς ἄλλες ἀρετές, ἐντούτοις στοχεύει κυρίως σέ μιά ἀρετή, στήν ὁποία ἐπιτίθεται σκληρά καί τήν ὁποία πλήττει ἰδιαίτερα.

Ἄς ἀναφέρουμε ὅμως μερικά παραδείγματα, γιά νά γίνει περισσότερο κατανοητό αὐτό πού λέμε. Ἡ γαστριμαργία ἤ ἡ λαιμαργία, γιά παράδειγμα, ἀλλοιώνει τήν αὐστηρότητα καί τήν ἀκρίβεια τῆς ἐγκράτειας. Ἡ ἀκολασία μολύνει τήν ἀρετή τῆς ἁγνότητας. Ὁ θυμός καταστρέφει τούς καρπούς τῆς ὑπομονῆς. Μπορεῖ λοιπόν νά συμβεῖ, ὥστε νά ἔχει κανείς παρασυρθεῖ ἀπό ἕνα πάθος, ἀλλά νά μήν τοῦ λείπουν ἐντελῶς οἱ ἄλλες ἀρετές. Ἐνδέχεται δηλαδή νά στερεῖται μόνο τήν ἀρετή ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔχει πληγεῖ ἀπό τό ἀντίθετό της πάθος, ἐναντίον τοῦ ὁποίου δέν ἀντιστάθηκε ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καί ὅσο θά ὄφειλε νά κάνει. Ὅσο γιά τίς ἄλλες ἀρετές, αὐτές μπορεῖ νά τίς διατηρήσει ἐν μέρει. Ὅταν ὅμως, καταληφθεῖ ὁ νοῦς ἀπό τήν ὑπερηφάνεια, τότε αὐτή, σάν βίαιος καί ἀδίστακτος τύραννος, καταστρέφει καί ἐρημώνει πέρα γιά πέρα ὅλη τήν πόλη, ἐφόσον ἔχει ἤδη καταλάβει τό πιό ψηλό κάστρο της. Τότε ἰσοπεδώνει καί ὑποβιβάζει στό ἀπεχθές ἐπίπεδο τῶν παθῶν τά πανύψηλα ἐκεῖνα κάστρα τῶν ἀρετῶν. Καί δέν ἐπιτρέπει στό ἐξῆς νά παραμείνει στήν ψυχή οὔτε καί τό ἐλάχιστο ἴχνος ἐλευθερίας. Ὅσο πιό πλούσια ἦταν πρίν ἡ ψυχή, τόσο περισσότερο θά ἐρημωθεῖ καί θά συντριβεῖ κάτω ἀπό τό βαρύ ζυγό τῆς δουλείας της. **Ἡ ὑπερηφάνεια, μ᾽ ἄλλα λόγια, ἀπογυμνώνει ἀλύπητα τήν ψυχή, ἀφαιρώντας της ὅλες τίς ἀρετές πού αὐτή κατεῖχε.**

Κεφάλαιο 4· Ὁ Ἑωσφόρος, ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφάνειας, ἀπό ἀρχάγγελος πού ἦταν, ἔγινε διάβολος.

Μποροῦμε νά κατανοήσουμε τή δύναμη αὐτῆς τῆς τόσο βαριᾶς τυραννίας ἀπό τό παράδειγμα τοῦ Ἀγγέλου πού λόγω τῆς ἐξαιρετικῆς ὁμορφιᾶς του ὀνομαζόταν Ἑωσφόρος. Ὁ Ἑωσφόρος κατακρημνίστηκε ἀπό τόν Οὐρανό ἀποκλειστικά καί μόνο, ἐξαιτίας τοῦ πάθους τῆς ὑπερηφάνειας. Αὐτός πληγώθηκε ἀπό τά βέλη τῆς ὑπερηφάνειας καί ἐκδιώχθηκε ἀπό τή μακαριότητα καί τήν ἐξαίρετη ὁμορφιά τῆς κατοικίας τῶν Ἀγγέλων καί ἔτσι γκρεμίστηκε στά βάθη τῆς κολάσεως. Μιά τόσο ἐνάρετη καί τέτοιας δύναμης πνευματική ὕπαρξη δέν μπόρεσε νά σταθεῖ καί νά κρατήσει τήν ἀκεραιότητά της, ἀλλά κατέπεσε ἀπό τόν Οὐρανό, **ἐξαιτίας μιᾶς καί μόνο πράξης ὑπερηφάνειας**. **Τό μέγεθος λοιπόν αὐτῆς τῆς πτώσης μᾶς δείχνει καί τή σοβαρότητα τοῦ πάθους καί μᾶς διδάσκει μέ πόση νήψη καί προσοχή πρέπει νά πορευόμαστε στή ζωή, ἐμεῖς πού φέρουμε αὐτή τήν εὔθραστη καί εὐάλωτη σάρκα**.

Τό πῶς θά ἀποφύγουμε τό τόσο ἐπικίνδυνο δηλητήριο αὐτῆς τῆς ἀρρώστιας, θά τό μάθουμε ἄν ἀναζητήσουμε τήν αἰτία καί τήν προέλευσή της. Γιατί, πράγματι, ποτέ δέν θά μπορέσουν οἱ ἀσθένειες νά θεραπευθοῦν, οὔτε μπορεῖ νά βρεθοῦν τά φάρμακα γιά τά προβλήματα τῆς ὑγείας, ἄν πρῶτα δέν ἐρευνήσουμε, μέ κάθε λεπτομέρεια, τίς αἰτίες πού τά προκαλοῦν.

᾽Ο ᾽Εωσφόρος, καθώς ἦταν χαρισματικά προικισμένος ἀπό τόν Δημιουργό καί καθώς ἀστραποβολοῦσε λάμποντας περισσότερο ἀπό ὅλες τίς ἄλλες οὐράνιες δυνάμεις, πίστευσε ὅτι ἔλαβε ἀπό τή δύναμη τῆς δικῆς του φύσης, καί ὄχι ὡς δῶρο τοῦ Θεοῦ, τό μεγαλεῖο τῆς σοφίας καί τήν ὀμορφιά τῶν ἀρετῶν, μέ τά ὁποῖα ἦταν καταστολισμένος. Γι᾽ αὐτό γεμάτος ἀλαζονεία καί –σάν νά μήν εἶχε ἀνάγκη ἀπό τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ γιά νά παραμείνει σ᾽ αὐτή τήν καθαρότητα– θεώρησε τόν ἑαυτό του ὅμοιο μέ τόν Θεό καί ἰσχυριζόταν ὅτι ἦταν ἀνενδεής, ὅπως καί ὁ Θεός. **᾽Εμπιστεύθηκε ἔτσι στή δύναμη τοῦ αὐτεξουσίου του**, πιστεύοντας ὅτι μποροῦσε νά ἀποκτήσει ἐλεύθερα, ἄκοπα καί ἄμεσα τήν ἀρετή καί ἔτσι νά φθάσει στήν αἰώνια μακαριότητα. Καί μόνο αὐτή ἡ σκέψη του ὑπῆρξε ἡ πρώτη πτώση του. Γι᾽ αὐτό ἀπομακρύνθηκε ἀπό τή Χάρη τοῦ Θεοῦ, τήν ᾽Οποία, καθώς πίστευε, δέν εἶχε ἀνάγκη. ῞Επεσε τότε στή στιγμή σάν ἀστραπή καί ἔγινε ἀσταθής καί σκοτεινός. ῞Ετσι κατανόησε τή ρευστότητα καί τήν ἀδυναμία τῆς φύσης του καί ἔχασε τή μακαριότητα, τήν ὁποία ὥς τότε ἀπολάμβανε, ὡς δωρεά ἀποκλειστικά καί ὡς εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ. Καί ἐπειδή «*ἀγάπησε νά λέει λόγια πού φέρνουν καταστροφή*» (Ψαλμ. 51, 6), πράγμα πού τόν ὁδήγησε νά πεῖ «*θά ἀνέβω στόν οὐρανό*» (᾽Ησ. 14, 13, καί ἐπειδή χρησιμοποίησε «*δόλια καί συκοφαντική γλώσσα*» (Ψαλμ. 51, 6), λέγοντας «*θά γίνω ὅμοιος μέ τόν ῞Υψιστο Θεό*» (᾽Ησ. 14, 14), ἤ ἐπειδή εἶπε στόν ᾽Αδάμ καί στήν Εὔα «*θά εἶστε καί σεῖς σάν θεοί*» (Γεν. 3, 5), «*γι᾽ αὐτό ὁ Θεός θά τόν καταστρέψει ἐντελῶς, θά τόν μαδήσει κυριολεκτικά καί θά τόν ἐξορίσει ἀπό τήν πατρίδα του· ἀκόμα καί αὐτές τίς ρίζες τῶν ἀπογόνων του θά τίς ἐξαφανίσει ἀπό τήν χώρα τῶν ζώντων*» (Ψαλμ. 51, 7). Τότε, οἱ «*δίκαιοι θά δοῦν τήν πανωλεθρία του καί θά φοβηθοῦν, ἀλλά καί θά γελάσουν γιά τό θρίαμβο τῆς θείας δικαιοσύνης καί θά ποῦν· Νά, πού κατάντησε ὁ ἄνθρωπος πού δέν θέλησε νά ἔχει τόν Θεό βοηθό του, ἀλλά στήριξε τήν ἐλπίδα του στά πολλά πλούτη καί ἀπόκτησε δύναμη ἀπό τά μάταια καί ἐπίγεια πράγματα!*» (Ψαλμ. 51, 8). **Τό ἴδιο ἀσφαλῶς ἰσχύει καί γι᾽ αὐτούς πού καυχῶνται, λέγοντας ὅτι μποροῦν νά ἐπιτύχουν τήν τελειότητα, χωρίς τή Χάρη τοῦ Θεοῦ**.

Κεφάλαιο 5· ᾽Η ὑπερηφάνεια ὑποκινεῖ τόν ἄνθρωπο σέ κάθε εἶδος ἁμαρτίας.

Αὐτή εἶναι ἡ αἰτία τῆς πρώτης πτώσης, ἡ ρίζα τῆς πρωταρχικῆς ἀσθένειας. ᾽Από τόν ᾽Εωσφόρο πού προσβλήθηκε πρῶτος ἀπ᾽ αὐτή, μεταδόθηκε ὁ μολυσμός στόν πρῶτο ἄνθρωπο καί γέννησε μέσα σ᾽ αὐτόν τήν ἀπαρχή καί τά χαρακτηριστικά ὅλων τῶν ἄλλων παθῶν. Πράγματι, ἐνῶ ὁ ᾽Εωσφόρος πίστευε ὅτι μποροῦσε νά σφετεριστεῖ τή δόξα τοῦ Θεοῦ μέ τή δύναμη τῆς ἐλευθερίας του καί μέ τήν προσωπική του ἱκανότητα, ἔχασε τελικά καί ὅ,τι εἶχε λάβει ὡς δωρεά ἀπό τόν Δημιουργό.

Κεφάλαιο 6· Τό πάθος τῆς ὑπερηφάνειας, ἄν καί ἀναφέρεται ὡς τελευταία κατά σειρά βαθμίδα στήν κλίμακα τῶν παθῶν, ἐντούτοις ὡς πρός τήν προέλευσή του εἶναι χρονικά τό πρῶτο.

᾽Η ᾽Αγία Γραφή λέει ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια, ἄν καί εἶναι τό τελευταῖο κατά σειρά μεταξύ τῶν παθῶν, ἐντούτοις εἶναι ἐκεῖνο πού γεννήθηκε πρῶτο ἀπ᾽ ὅλα. Εἶναι δηλαδή**ἡ βάση καί ἡ πρωταρχική αἰτία ὅλων τῶν ἄλλων παθῶν**. **᾽Η ὑπερηφάνεια ὄχι μόνο ἐμποδίζει, ὅπως κάνουν τά ἄλλα πάθη, τήν ἀρετή πού εἶναι ἀντίθετη μ᾽ αὐτό, δηλαδή τήν ταπείνωση, ἀλλά καταστρέφει ταυτόχρονα ὅλες τίς ἀρετές**. Οὔτε προσβάλλει μόνο τούς μέτριους καί τούς ἀδύνατους, ἀλλά ἐπιτίθεται κυρίως ἐναντίον ἐκείνων πού ἔχουν τή μεγαλύτερη δύναμη. ᾽Ο Προφήτης ᾽Αββακούμ ἀναφέρεται σ᾽ αὐτό τό πνεῦμα τῆς ὑπερηφάνειας καί λέει· «*᾽Η τροφή του εἶναι γευστική καί πλούσια*» (᾽Αββ. 1, 16). Γι᾽ αὐτό ὁ προφήτης Δαυίδ, ἄν καί προφύλασσε τήν καρδιά του, μέ μεγάλη προσοχή καί ἐπιμέλεια, ἐντούτοις τόλμησε νά ἀπευθυνθεῖ πρός ᾽Εκεῖνον πού γνώριζε τά μυστικά τῆς συνειδήσεώς του καί νά πεῖ· «*Κύριε, δέν ὑπερηφανεύθηκα μέ τό νοῦ μου, οὔτε σήκωσα ψηλά τά μάτια μέ ἀλαζονεία, οὔτε ἐπιδίωξα ἀπό φιλοδοξία μεγάλα πράγματα πάνω ἀπό τήν ἀξία μου, γιά νά προκαλέσω τό θαυμασμό. ᾽Αλλά, ἀντίθετα, ἔζησα μέ φρόνημα ταπεινό...*» (Ψαλμ. 130, 1-2). Καί ἀλλοῦ πάλι λέει· «*Μέσα στόν οἶκο μου δέν θά παραμείνει κανείς ἐγωιστής καί ὑπερήφανος*» (Ψαλμ. 100, 7). ᾽Ο μακάριος Δαυίδ ὡστόσο γνώριζε πόσο δύσκολη εἶναι αὐτή ἡ ἐπαγρύπνηση, ἀκόμα καί γιά τούς τέλειους, καί**δέν τολμοῦσε νά στηριχθεῖ μόνο στή δική του προσπάθεια καί ἐπιμέλεια. Ζητοῦσε μέ θέρμη στήν προσευχή του τή βοήθεια τοῦ Κυρίου** , ὥστε νά μπορέσει νά ξεφύγει ἀλώβητος ἀπό τά πλήγματα αὐτοῦ τοῦ ἐχθροῦ καί ἔλεγε· «*Κύριε, ἄς μήν ἔλθει ἐναντίον μου ὁ ὑπερήφανος καί μέ καταπατήσει*» (Ψαλμ. 35, 12). Τόν διακατεῖχε ἔντονος φόβος, μήπως συμβεῖ καί σ᾽ αὐτόν ἐκεῖνο πού ἔχει εἰπωθεῖ γιά ὅλους τούς ὑπερήφανους καί πού λέει· «*᾽Ο Θεός ἀντιτάσσεται στούς ὑπερήφανους*» (᾽Ιακ. 4, 6). Ἤ τό ἄλλο πού λέει· «*Βρομερός εἶναι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ὁ ὑπερήφανος ἄνθρωπος*» (Παροιμ. 16, 5).

Κεφάλαιο 7· Τόσο δυνατό εἶναι τό πνεῦμα τῆς ὑπερηφάνειας, ὥστε μόνο ὁ Θεός μπορεῖ νά τοῦ ἀντιταχθεῖ.

Πόσο μεγάλο κακό εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια, ὥστε νά φθάνει νά ἔχει ὡς ἀντίπαλο ὄχι ἕναν ἄγγελο, οὔτε ἄλλες ἀντίθετες μέ αὐτήν ἀρετές, ἀλλά τόν Ἴδιο τόν Θεό! Γιατί πρέπει νά ὑπογραμμίσουμε ὅτι ποτέ δέν ἔχει εἰπωθεῖ γι᾽ αὐτούς πού ἔχουν κυριευθεῖ ἀπό τά ἄλλα πάθη, ὅτι τούς ἀντιτάσσεται ὁ Ἴδιος ὁ Κύριος. Δέν ἔχει δηλαδή εἰπωθεῖ ὅτι ὁ Κύριος ἀντιτάσσεται στούς γαστρίμαργους, στούς πόρνους, στούς θυμώδεις ἤ στούς φιλάργυρους, ἀλλά αὐτό λέγεται γιά τούς ὑπερήφανους· «*᾽Ο Θεός*», λέει, «*ἀντιτάσσεται στούς ὑπερήφανους*» (᾽Ιακ. 4, 6). Αὐτά τά πάθη δέν στρέφονται ἐναντίον κάποιου ἄλλου ἀνθρώπου, ἀλλά καταστρέφουν μόνο αὐτόν πού τά ἐνεργεῖ ἤ τούς συνεργάτες του. **᾽Η ὑπερηφάνεια ὅμως στρέφεται ἐναντίον τοῦ Ἴδιου τοῦ Θεοῦ**. Γι᾽ αὐτό εἶναι ἐπόμενο νά ἔχει ᾽Εκεῖνον ἀποκλειστικά ὡς ἀντίπαλο.

Κεφάλαιο 8· ᾽Ο Θεός κατήργησε τήν ὑπερηφάνεια τοῦ διαβόλου μέ τήν ἀρετή τῆς ταπεινοφροσύνης. ᾽Αγιογραφικά χωρία πού ἀναφέρονται σ᾽

αὐτό τό θέμα.

᾽Ο Δημιουργός καί ᾽Ιατρός τοῦ σύμπαντος, ἐπειδή γνωρίζει ὅτι **ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ἡ αἰτία τῶν πιό σοβαρῶν ἀσθενειῶν, φρόντισε νά τίς θεραπεύει μέ τά φάρμακα πού ἔχουν ἀντίθετη μ᾽ αὐτή ἐνέργεια καί δράση** , μέ τά «*ἐνάντια τοῖς ἐναντίοις ἰάματα*», (Παλλαδίου Λαυσαϊκή ᾽Ιστορία · P. ὗ. 34, 1091, 6). ῞Ετσι, γιά παράδειγμα, **ἐκεῖνος πού ἔχει πέσει ἀπό τήν ὑπερηφάνεια, νά μπορεῖ νά σηκωθεῖ μέ τήν ταπείνωση**.

Γιατί ὁ πρῶτος, ὁ ὑπερήφανος λέει· «*Θά ἀνέβω στόν οὐρανό*» (᾽Ησ. 14, 13) ἐνῶ οἱ ἄλλοι, οἱ ταπεινωμένοι, λένε· «*᾽Εξαντληθήκαμε, ἡ ψυχή μας κατέπεσε στό χῶμα*» (Ψαλμ. 43, 26). ᾽Ο πρῶτος λέει· «*Θά γίνω ὅμοιος μέ τόν ῞Υψιστο Θεό*» (᾽Ησ. 14, 14), ὁ ἄλλος λέει· «*᾽Ο Χριστός, ἄν καί εἶχε τήν ἴδια φύση καί τήν οὐσία μέ τόν Θεό, δέν θεώρησε τήν ἰσότητά του μέ τόν Θεό ἀποτέλεσμα ἁρπαγῆς. ᾽Αλλά ἄδειασε καί μίκρυνε τόν ἑαυτό του, παίρνοντας μορφή δούλου καί ἔγινε ὅμοιος μέ τούς ἀνθρώπους. Βρέθηκε κατά τό σχῆμα καί τήν ἐμφάνιση ὡς ἄνθρωπος καί ταπεινώθηκε, ὑπακούοντας μέχρι θανάτου καί μάλιστα σταυρικοῦ θανάτου*» (Φιλ. 2, 6-8). ᾽Ο πρῶτος λέει· «*Θά στήσω τό θρόνο μου πάνω ἀπό τά ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ*» (᾽Ησ. 14, 13), ἐνῶ ὁ δεύτερος λέει· «*Μάθετε ἀπό μένα ὅτι εἶμαι πράος καί ταπεινός στήν καρδιά*» (Ματθ. 11, 29). ᾽Ο πρῶτος λέει· «*Δέν γνωρίζω ἐγώ τόν Κύριο καί δέν θά ἀφήσω τόν ᾽Ισραήλ νά φύγει*» (῞Εξ. 5, 2), ἐνῶ ὁ δεύτερος λέει· «*᾽Εάν πῶ ὅτι δέν τόν γνωρίζω θά εἶμαι ψεύτης, σάν καί σᾶς. ᾽Αλλά τόν γνωρίζω καλά καί τηρῶ τήν ἐντολή του*» (᾽Ιωάν. 8, 55). ᾽Ο πρῶτος λέει· «*Δικοί μου εἶναι οἱ ποταμοί, ἐγώ τούς δημιούργησα!*» (᾽Ιεζ. 29, 3), ἐνῶ ὁ δεύτερος λέει· «*᾽Εγώ δέν μπορῶ νά κάνω τίποτα ἀπό τόν ἑαυτό μου, ὁ πατέρας πού μένει μέσα μου, αὐτός κάνει τά ἔργα*» (᾽Ιωάν. 5, 30 · 14, 10). ᾽Ο πρῶτος λέει· «*῞Ολα τά βασίλεια τοῦ κόσμου καί ὅλη ἡ δόξα τους εἶναι δικά μου καί τά δίνω σέ ὅποιον θέλω*» (Λουκ. 4, 6), ἐνῶ ὁ ἄλλος λέει· «*᾽Ο Κύριος, ἐνῶ ἦταν πλούσιος (στή θεότητά του) ἔγινε γιά σᾶς φτωχός, γιά νά γίνετε πλούσιοι μέ αὐτή του τή φτώχεια*» (Β΄ Κορ. 8, 9). ᾽Ο πρῶτος λέει· «*Θά γίνω κύριος τῆς οἰκουμένης, ὅπως παίρνει κανείς στή χούφτα του μιά φωλιά μέ νεοσσούς. Σάν αὐγά ἐγκαταλελειμένα θά τά μαζέψω καί κανείς δέν θά μοῦ ξεφύγει οὔτε θά διαμαρτυρηθεῖ*» (᾽Ησ. 10, 14), ἐνῶ ὁ ἄλλος λέει· «*Κατάντησα νά εἶμαι μόνος μου σάν τόν πελεκάνο· ἔμεινα ἄγρυπνος σάν τό πουλί πού κουρνιάζει μόνο του στή στέγη*» (Ψαλμ. 101, 7-8). ᾽Ο πρῶτος λέει· «*῞Εκανα νά στερέψουν τά νερά καί στέγνωσαν τά ποτάμια καί οἱ λίμνες τῆς γῆς*» (᾽Ησ. 37, 25), ἐνῶ καί ὁ ἄλλος λέει· «*Δέν θά μποροῦσα ἄραγε τώρα νά παρακαλέσω τόν πατέρα μου καί νά παρατάξει στό πλευρό μου περισσότερες ἀπό δώδεκα λεγεῶνες ἀγγέλων;*» (Ματθ. 26, 53).

῞Αν ἐξετάσουμε προσεκτικά τήν αἰτία τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καί τά θεμέλια τῆς σωτηρίας μας, ἀπό Ποιόν καί πῶς αὐτά τά θεμέλια τέθηκαν καί πῶς καί ἀπό ποιόν ἐπίσης προῆλθε αὐτή ἡ πτώση, μπορεῖ αὐτή **ἡ πτώση τοῦ διαβόλου, ἤ ἀντίστοιχα τό παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ, νά διδάξουν κι ἐμᾶς πῶς θά**

ἀποφύγουμε αὐτό τόν τόσο φρικτό θάνατο πού γεννᾶ ἡ ὑπερηφάνεια.

Κεφάλαιο 9· Πῶς θά μπορέσουμε νά νικήσουμε τήν ὑπερηφάνεια.

Θά μπορέσουμε νά ξεφύγουμε ἀπό αὐτή τήν παγίδα τοῦ Πονηροῦ καί Παγκάκιστου δαίμονα ἄν, γιά κάθε μιά ἀπό αὐτές τίς ἀρετές, στίς ὁποῖες ἔχουμε τήν ἐντύπωση ὅτι ἔχουμε σημειώσει πρόοδο, μαζί μέ τόν ᾽Απόστολο, λέμε· «***Μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ εἶμαι ἐκεῖνο πού εἶμαι****… δέν κοπίασα ἐγώ, ἀλλά ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ πού εἶναι μαζί μου μέ ἐνίσχυε*» (Α΄ Κορ. 15, 10) καί «*ὁ Θεός εἶναι ἐκεῖνος πού ἐργάζεται μέσα σας καί τό νά θέλετε καί τό νά ἐνεργεῖτε σύμφωνα μέ τήν ἀγαθή του θέληση*» (Φιλ. 2, 13). ᾽Ο ῎Ιδιος ὁ δημιουργός τῆς σωτηρίας μας ἐπίσης λέει· «*᾽Εκεῖνος πού μένει ἑνωμένος μ᾽ ἐμένα καί ἐγώ μ᾽ ἐκεῖνον, αὐτός θά φέρει πολύ καρπό, γιατί χωρίς ἐμένα δέν μπορεῖτε νά κάνετε τίποτε*» (᾽Ιωάν. 15, 5). ᾽Ο δέ Ψαλμωδός λέει· «*᾽Εάν δέν θελήσει ὁ Κύριος νά κτίσει τήν οἰκία, μάταια κοπιάζουν οἱ οἰκοδόμοι· ἄν ὁ Κύριος δέν περιφρουρήσει τήν πόλη, μάταια ἀγρυπνοῦν οἱ φύλακες. ῎Αν ὁ Κύριος δέν σᾶς προστατεύει, μάταια ξυπνᾶτε νωρίς τό πρωί γιά τήν ἐργασία σας*» (Ψαλμ. 126, 1-2). Γιατί «***τό ἔργο δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τή θέληση ἤ ἀπό τήν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά ἀπό τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ***» (Ρωμ. 9, 16).

Κεφάλαιο 10· Δέν μποροῦμε νά γίνουμε τέλειοι καί νά φθάσουμε στή μακαριότητα μέ τίς δικές μας δυνάμεις.

Πράγματι, κανένας ἄνθρωπος, ὅσο μεγάλο ζῆλο ἤ πόθο κι ἄν αὐτός διαθέτει, δέν μπορεῖ –ἐνόσω τουλάχιστον αὐτός βρίσκεται ἀκόμα στό σῶμα, τό ὁποῖο εἶναι ἀντίπαλος τοῦ πνεύματος– νά ἔχει θέληση ἱκανή νά τόν ὁδηγήσει στήν τόσο ὑψηλή κορυφή τῆς τελειότητας καί νά λάβει τό βραβεῖο τῆς καθαρότητας. Γιά νά ἀξιωθεῖ αὐτός νά φθάσει μέ μεγάλο κόπο σ᾽ αὐτό πού ἐπιθυμεῖ καί πρός τό ὁποῖο τρέχει, θά πρέπει νά ἔχει σκέπη καί **συνεργό του τή Χάρη καί τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ**. Γιατί «*κάθε ἀγαθή προσφορά στόν ἄνθρωπο καί κάθε τέλειο δῶρο εἶναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καί κατεβαίνει ἀπό τόν Θεό, ἀπό τόν πατέρα τῶν φώτων*» (᾽Ιάκ. 1, 17). «*Ποιό χάρισμα*», λέει, «***ἔχεις πού δέν τό πῆρες ἀπό τόν Θεό; ῎Ολα ἀπό τόν Θεό τά ἔχεις. Γιατί λοιπόν, καυχιέσαι σάν νά μήν τά ἔχεις πάρει;***»; (Α΄ Κορ. 4, 7).

Κεφάλαιο 11· ᾽Η περίπτωση τοῦ Ληστῆ, τοῦ προφήτη Δαυίδ, ἀλλά καί τῆς κλήσης τοῦ κάθε ἀνθρώπου, δείχνουν ξεκάθαρα ὅτι ἡ σωτηρία μας εἶναι ἔργο τῆς Θείας Χάρης.

῎Αν, γιά παράδειγμα, φέρουμε στό νοῦ μας, ἐκεῖνον τό Ληστή, ὁ ὁποῖος μέ μιά μόνο ὁμολογία μπῆκε στόν Παράδεισο (Λουκ. 23, 40 κ.ἑ.), θά καταλάβουμε ὅτι**δέν εἶναι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του αὐτός πού τοῦ ἐξασφάλισε αὐτή τήν τόσο μεγάλη μακαριότητα, ἀλλά ὅτι αὐτή τοῦ παραχωρήθηκε ὡς δωρεά τοῦ οἰκτίρμονος καί ἐλεήμονος Θεοῦ**. ῎Αν ἀναλογισθοῦμε ἐπίσης, τά δύο τόσο σοβαρά

παραπτώματα τοῦ βασιλιᾶ Δαυίδ, πού σβήστηκαν μέ ἕνα μόνο λόγο μετάνοιας, θά δοῦμε ὅτι, καί σ᾽ αὐτή τήν περίπτωση, **ἡ ἀξία τῶν κόπων του δέν ἰσοδυναμοῦσε μέ τήν ἀπολαβή τῆς συγχώρησης τῶν ἁμαρτιῶν του, ἀλλά ὅτι καί σ᾽ αὐτόν ἐπάνω ξεχύθηκε πλούσια ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ**. Αὐτή ἡ Θεία Χάρη, τήν ῾Οποία ὁ Δαυίδ ἔλαβε, **λόγω τῆς βαθιάς μετάνοιας καί συντριβῆς του**, ἐξαφάνισε τό μεγάλο ὄγκο τῶν ἁμαρτιῶν του, μέ τήν εἰλικρινή ὁμολογία μιᾶς μόνο λέξης μετάνοιας, «***ἁμάρτησα***» (Β΄ Βασ. 12, 13).

᾽Επίσης, ἄν ἐξετάσουμε τήν προέλευση τῆς κλήσης καί τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, βλέπουμε ὅτι **δέν σωζόμαστε, σύμφωνα μέ τόν ᾽Απόστολο, μέ τίς δικές μας δυνάμεις, ἤ ἀπό τά καλά ἔργα μας, ἀλλά ἀπό τή Χάρη καί τή δωρεά τοῦ Θεοῦ**· «*Μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ*», λέει ὁ ᾽Απόστολος, «ἔχετε σωθεῖ διά μέσου τῆς πίστεως. ῾Η σωτηρία σας δέν προῆλθε ἀπό σᾶς, εἶναι δωρεά τοῦ Θεοῦ. Δέν σωθήκατε μέ τά δικά σας ἔργα, γιά νά μήν μπορεῖ κανείς νά καυχηθεῖ» (᾽Εφεσ. 2, 8-9). **Ὅλο τό ἔργο τῆς τελείωσης λοιπόν, «*δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τή θέληση ἤ ἀπό τήν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά ἀπό τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ*»** (Ρωμ. 9, 16), ὁ ῾Οποῖος μᾶς χαρίζει τή νίκη πάνω στά πάθη. Γιατί, **ἡ ἀξία τῶν κόπων μας καί ἡ ἐνάρετη ζωή μας δέν ἔχει αὐτή τή δύναμη. Οὔτε ἡ δική μας ἡ φιλοπονία καί ἐπιμέλεια ἐπαρκεῖ γιά νά ἀνυψωθοῦμε στή δυσκολοπάτητη κορυφή τῆς καθαρότητας καί στήν ἀπόλαυση τῆς ἐλευθερίας ἀπό τό σαρκικό φρόνημα. Καμία σωματική ἄσκηση καί κακουχία, καμία συντριβή τῆς καρδιᾶς δέν εἶναι ἀρκετή γιά τήν ἀπόκτηση αὐτῆς τῆς αὐθεντικῆς καί γνήσιας καθαρότητας τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου. ῾Η καθαρότητα δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποκτηθεῖ μόνο μέ τόν ἀνθρώπινο κόπο καί τήν προσπάθεια, δηλαδή χωρίς τήν ἐνίσχυση καί τή σκέπη τῆς Χάρης τοῦ Θεοῦ. Αὐτή τήν τόσο μεγάλη ἀρετή τῆς καθαρότητας τήν κατέχουν οἱ ἅγιοι ῎Αγγελοι.** Γιατί καί αὐτή εἶναι ἀρετή πού χαρακτηρίζει μόνο τούς οἰκιστές τῆς Οὐράνιας πολιτείας. **Κάθε καλό εἶναι δωρεά τῆς Χάρης τοῦ πολυεύσπλανου Κυρίου, ὁ ῾Οποῖος παραχώρησε αὐτή τήν ἄπειρη μακαριότητα στήν ἀδύναμη θέλησή μας καί αὐτή τήν ὑπέρμετρη δόξα στήν ἀσθενή καί ἐφήμερη πορεία τῆς ζωῆς μας.**

Κεφάλαιο 12· Οἱ κόποι τῆς παρούσας ζωῆς δέν εἶναι ἄξιοι νά συγκριθοῦν μέ τή μέλλουσα μακαριότητα, τήν ὁποία μᾶς ὑπόσχεται ὁ Θεός.

Πράγματι, ἡ διάρκεια αὐτῆς τῆς ζωῆς ἐκμηδενίζεται, ἄν τή συγκρίνει κανείς μέ τήν αἰώνια καί ἀτελείωτη μελλοντική δόξα. Καί ὅλοι οἱ κόποι καί οἱ ὀδύνες ἀπαλύνονται, σβήνουν σάν καπνός καί σκορπίζονται σάν στάχτη, μπροστά στή θεωρία αὐτῆς τῆς ἄπειρης μακαριότητας.

Κεφάλαιο 13· Ποιά εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν Γερόντων γιά τήν ἀπόκτηση τῆς καθαρότητας.

Ἦρθε λοιπόν ἡ ὥρα νά σᾶς ἀναφέρω τή θεολογική τοποθέτηση καί τό συμπερασματικό λόγο τῶν **ἁγίων Πατέρων**. Γιατί οἱ Πατέρες δέν περιέγραψαν μόνο μέ ὡραῖα λόγια **τό δρόμο πρός τήν τελείωση καί τήν ποιότητά της** , ἀλλά, ἐπειδή εἶχαν φθάσει οἱ ἴδιοι βιωματικά σ᾽ αὐτή τήν κατάσταση, τή δίδαξαν καί τή μετέδωσαν, κατά τό μέτρο τῆς ἐμπειρίας τους, ἀφήνοντας ἔτσι στούς νεότερους παραδείγματα ζωντανά καί ἀληθινά. Οἱ Πατέρες λοιπόν λένε ὅτι **κανείς δέν μπορεῖ νά καθαρισθεῖ τελείως ἀπό τά πάθη του, ἄν δέν ἔχει κατανοήσει ὅτι ὅλος ὁ κόπος καί ὅλες οἱ προσπάθειές του δέν ἀρκοῦν γιά τήν ἐπίτευξη μιᾶς τόσο μεγάλης τελειότητας**. Καί, ἐπιπλέον, ἄν δέν ἀναγνωρίσει, ὄχι τόσο ἀπό τή διδασκαλία τῶν ἄλλων, ὅσο ἀπό τή δική του ἐσωτερική αἴσθηση καί ἀπό τή δύναμη τῆς προσωπικῆς του ἐμπειρίας, ὅτι **δέν θά μπορέσει νά ἐγγίσει ποτέ τήν τελειότητα μέ τίς δικές του δυνάμεις. Ἄν ὅμως αὐτό τό ἐπιζητεῖ ἀληθινά, ἀσφαλῶς θά τοῦ χαρισθεῖ ὡς δωρεά τοῦ Θείου ἐλέους** . Γιατί αὐτό δέν εἶναι κάτι ἁπλό καί συνηθισμένο, ἀλλά πρόκειται γιά τήν ὑψίστη κατάσταση τῆς λαμπρῆς κορυφῆς τῆς καθαρότητας καί τῆς ἀκεραιότητας. Ὅσος ὅμως κι ἄν εἶναι ὁ κόπος πού καταβάλλει κανείς μέ νηστεῖες, ἀγρυπνίες, μελέτη τῶν Θείων Γραφῶν, παραμονή στήν ἔρημο καί ἀποταγή τοῦ κόσμου, δέν εἶναι ἀρκετός γιά νά τοῦ ἐξασφαλίσει τήν ἀπόκτηση αὐτοῦ τοῦ στεφάνου. Ἀληθινά, **δέν μπορεῖ ποτέ ὁ προσωπικός κόπος ἤ ἡ ἀνθρώπινη ἐπιμέλεια νά ἀντισταθμίσει ἤ νά ἀναπληρώσει τή Θεία Δωρεά**, τήν ὁποία παραχωρεῖ μόνο τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ **σ᾽ αὐτόν πού πράγματι τό ἐπιθυμεῖ καί σέ ὅποιον ἀγωνίζεται φιλότιμα**.

Κεφάλαιο 14· Ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ δίνεται σ᾽ αὐτούς πού κοπιάζουν.

Μ᾽ αὐτό πού λέω δέν θέλω νά ἀπαξιώσω τίς ἀνθρώπινες προσπάθειες, οὔτε καί νά ἀποτρέψω κανέναν ἀπό τό νά εἶναι προσεκτικός καί ἐπίμονος στόν ἀσκητικό του ἀγώνα. Ἀλλά τό κάνω μόνο καί μόνο γιά νά πῶ ξεκάθαρα –καί αὐτό δέν εἶναι δικά μου λόγια, ἀλλά ἡ ὁμόφωνη γνώμη τῶν Γερόντων– ὅτι· Ἄν καί, **γιά τήν κατάκτηση τῆς τελειότητας εἶναι πολύ βοηθητικά αὐτά τά ἀνθρώπινα μέσα καί οἱ ἀσκητικές πρακτικές, ἐντούτοις κανείς δέν θά μποροῦσε μόνο μέ τήν ἄσκηση νά τήν πραγματώσει στήν πληρότητά της, χωρίς τή συνέργεια τῆς Χάρης**. Ὅπως λέμε ξεκάθαρα ὅτι οἱ ἀνθρώπινες προσπάθειες ἀπό μόνες τους, χωρίς τή βοήθεια τῆς Χάρης τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀναποτελεσματικές καί δέν ἐπαρκοῦν γιά τήν ἐπίτευξη τῆς τελειότητας, κατά τόν ἴδιο τρόπο δηλώνουμε ἀπερίφραστα ὅτι **ἡ εὐσπλαχνία καί ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ δέν ἐνεργοῦν ἀνεξάρτητα ἀπό τή βούληση καί ἀπό τίς ἀσκητικές καταθέσεις τοῦ ἀνθρώπου**. Καί γιά νά χρησιμοποιήσουμε τό λόγο τοῦ Ἀποστόλου πού λέει «*τό ἔργο τῆς σωτηρίας μας δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τή θέληση ἤ ἀπό τήν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου*» (Ρωμ. 9, 16), λέμε κι ἐμεῖς ξεκάθαρα ὅτι **ἡ τελειότητα παραχωρεῖται σ᾽ αὐτούς πού τήν ποθοῦν καί πού ἀγωνίζονται μέ ζῆλο καί φιλότιμο** , γιά νά τήν ἀποκτήσουν. Γιατί ὁ Κύριος, μέ τό στόμα τοῦ Ψαλμωδοῦ, λέει· «*Ἔδωσα τή βοήθειά μου σέ δυνατό ἄνθρωπο, τόν ἀνέδειξα ἐκλεκτό μεταξύ τοῦ λαοῦ μου*» (Ψαλμ.

88, 20).

Η τελειότητα σύμφωνα μέ τό λόγο τοῦ Κυρίου, πού λέει, «*ζητᾶτε καί θά σᾶς δοθεῖ, ἀναζητῆστε καί θά βρεῖτε, χτυπᾶτε καί θά σᾶς ἀνοίξει ἡ θύρα*» (Ματθ. 7, 7), **δίδεται ὡς δωρεά σ᾽ αὐτούς πού τή ζητοῦν καί τή βρίσκουν αὐτοί πού ψάχνουν ἐπίμονα γι᾽ αὐτήν**. Γιατί ὁ Κύριος ἀνοίγει σ᾽ αὐτούς πού χτυποῦν. **Τό γεγονός ὅμως τοῦ ὅτι ζητᾶμε, ψάχνουμε ἤ χτυπᾶμε δέν μᾶς παρέχει συγχρόνως κανένα δικαίωμα ἀπολαβῆς, ἄν ἡ εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ δέν μᾶς δώσει αὐτό πού ζητᾶμε,** ἄν δέν μᾶς ἀνοίξει τήν πόρτα τήν ὁποία χτυπᾶμε καί ἄν δέν μᾶς κάνει νά βροῦμε αὐτό πού ἔμμονα ἀναζητᾶμε. Γιατί ὁ Θεός εἶναι πάντα ἕτοιμος νά μᾶς χαρίσει ἀφειδώλευτα τή δωρεά Του. ᾽Αληθινά, **περισσότερο ἀπό ἐμᾶς, ἐπιθυμεῖ ᾽Εκεῖνος ὁ ῎Ιδιος καί ἀναμένει τήν τελείωση καί τή σωτηρία μας**. ᾽Ο προφήτης Δαυίδ ἦταν τόσο βέβαιος ὅτι δέν θά μποροῦσε ποτέ νά ἀποκτήσει μόνο μέ τίς δικές του δυνάμεις τήν ἐπιτυχία στό ἔργο καί στούς κόπους του, ὥστε ζήτησε δύο φορές ἀπό τόν Κύριο νά κατευθύνει τά ἔργα του, λέγοντας· «*Εὐόδωσε, Κύριε, τά ἔργα τῶν χεριῶν μας, καί, κάνε νά προοδεύει τό ἔργο τῶν χεριῶν μας*» (Ψαλμ. 89, 17). Καί ἀλλοῦ πάλι λέει· «*Στερέωσε, Κύριε, τό ἔργο αὐτό πού (ἐσύ) ἔκανες μέσα μας*» (Ψαλμ. 67, 29).

Κεφάλαιο 15· ᾽Από ποιούς διδασκόμαστε τήν ὁδό τῆς τελειότητας.

᾽Επομένως, ἄν θέλουμε πραγματικά νά φθάσουμε στήν τελειότητα τῆς ἀρετῆς, **πρέπει νά ὑπακούσουμε σ᾽ αὐτούς τούς πνευματικούς δασκάλους καί ὁδηγούς, οἱ ὁποῖοι, ἀντί νά κάνουν «διαλογισμούς ματαίους» καί ἄκαρπες συζητήσεις, ἔχουν βιώσει αὐτή τήν κατάσταση καί μποροῦν νά τή διδάξουν καί σέ μᾶς καί νά μᾶς καθοδηγήσουν πρός αὐτήν** ἀπό τό πιό ἀσφαλές μονοπάτι. Πρέπει νά γνωρίζουμε ὅμως ὅτι αὐτοί οἱ Πατέρες δήλωναν ξεκάθαρα ὅτι ἔφθασαν σ᾽ αὐτό τό ὕψος, **περισσότερο μέ τήν πίστη τους**, παρά μέ τήν ἀξία τῶν ἔργων καί τῶν κόπων τους. Καί ὅτι, ὅταν αὐτοί ἀπέκτησαν αὐτή τήν ποθητή καθαρότητα τῆς καρδιᾶς, συνειδητοποίησαν καί ὁμολόγησαν ὅτι ἡ ἁμαρτία δέν θά τούς ἐπέτρεπε νά φθάσουν σ᾽ αὐτή τήν κορυφή, ἀλλά θά τούς εἶχε ἀσφαλῶς ἀποδυναμώσει. Κι αὐτό, γιατί ἔβλεπαν πώς **ἡ συντριβή γιά τά σφάλματά τους αὐξανόταν καθημερινά, ἀνάλογα μέ τήν πρόοδό τους στήν καθαρότητα τῆς ψυχῆς**. ῎Εκτοτε, ἀναστέναζαν συνεχῶς ἀπό τά βάθη τῆς καρδιᾶς τους, νιώθοντας ὅτι δέν θά μπορέσουν ποτέ μέ μόνη τή θέληση καί τήν ἄσκησή τους, νά ἀποφύγουν τά στίγματα καί τίς κηλίδες τῶν ἁμαρτιῶν, τά σημάδια τῶν ὁποίων διέκριναν βαθιά ριζωμένα, μέσα στούς πολυσχιδεῖς καί μάταιους λογισμούς τους. Γι᾽ αὐτό προσδοκοῦσαν ὅτι θά ἀξιώνονταν νά ἀπολαύσουν τήν αἰώνια ζωή, **ὄχι λόγω τῆς ἀξίας τῶν ἔργων τους, ἀλλά χάρη στήν εὐσπλαχνία τοῦ Κυρίου** . Οὔτε ἐπίσης ἀπέδιδαν στή δική τους προσπάθεια καί ἀγωνιστικότητα τήν καθαρότητα τῆς καρδιᾶς, ἀλλά τή θεωροῦσαν ὡς ἰδιαίτερη δωρεά τῆς Θείας Χάρης. Γι᾽ αὐτό **ποτέ δέν ὑπερηφανεύονταν, συγκρίνοντας τή δική τους κατάσταση μέ τήν**

ἀμέλεια τῶν κατωτέρων τους ἤ τῶν χλιαρῶν καί πνευματικά ἀδύνατων ἀδελφῶν τους. Ἀλλά, παρατηρώντας μᾶλλον αὐτούς, τούς ὁποίους γνώριζαν ὅτι ὑπῆρξαν πράγματι ἄμεμπτοι καί ὅτι ἀπολάμβαναν ἤδη στή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν τήν αἰώνια μακαριότητα, ἀγωνίζονταν φιλότιμα, λειτουργώντας συνεχῶς καί περισσότερο τή μετάνοια καί τήν ταπείνωση. Ἔτσι, μ᾽ αὐτή τή θεώρηση, ἀπέφευγαν τόν ὄλεθρο πού φέρνει ἡ ὑπερηφάνεια, ἐνῶ ταυτόχρονα δέν ἔχαναν οὔτε στιγμή ἀπό τά μάτια τους τό στόχο τους. Γιατί αὐτοί οἱ ἅγιοι Πατέρες μας γνώριζαν, γιά ποιά πράγματα πρέπει νά κοπιάζουν καί νά θλίβονται. Εἶχαν ἐπιπλέον πλήρη συνείδηση τοῦ ὅτι τό φορτίο τῆς σάρκας τούς ἐμπόδιζε νά φθάσουν σ᾽ αὐτή τήν καθαρότητα τῆς καρδιᾶς, πού τόσο ἔμπονα ποθοῦσαν καί ἀναζητοῦσαν.

Κεφάλαιο 16· Χωρίς τό ἔλεος καί τήν ἔμπνευση ἀπό τόν Θεό, δέν μποροῦμε νά κάνουμε οὔτε κάν τήν προσπάθεια, ὥστε νά ἀρχίσουμε τόν ἀγώνα γιά τήν τελειότητα.

Ἄς ἀκολουθήσουμε λοιπόν τήν παράδοση καί τή διδασκαλία τῶν Πατέρων καί ἄς ἀναζητήσουμε τήν τελειότητα μέ τήν ἄσκηση, μέ νηστεῖες, ἀγρυπνίες καί προσευχές, ἐπιδιώκοντας παράλληλα τή συντριβή τῆς καρδιᾶς καί τοῦ σώματος. Αὐτά ὅλα ὅμως μέ πολλή διάκριση, γιά νά μήν καταστρέψουμε τούς καρπούς ὅλων αὐτῶν τῶν ἀγώνων μας μέ τό μολυσμό τῆς ὑπερηφάνειας. Γιατί**δέν ἀρκεῖ νά πιστεύουμε ὅτι δέν μποροῦμε νά ἀποκτήσουμε τήν ἀληθινή τελειότητα μέ τή δική μας ἱκανότητα καί μέ τό δικό μας κόπο, ἀλλά θά πρέπει ἐπίσης νά γνωρίζουμε ὅτι δέν θά μπορέσουμε νά λειτουργήσουμε αὐτές τίς ἀσκητικές μεθόδους, χωρίς τή Χάρη τοῦ Θεοῦ, ἡ Ὁποία μᾶς ἐμπνέει, μᾶς καθοδηγεῖ καί μᾶς διορθώνει**. Χωρίς δηλαδή αὐτή τή Δωρεά, τήν Ὁποία ἐκχέει μακρόθυμα στίς καρδιές μας, ὅταν Ἐκεῖνος εὐδοκεῖ νά μᾶς τή χορηγήσει, εἴτε μέ τήν ἐπίσκεψη κάποιου πνευματικοῦ ἀδελφοῦ, εἴτε μέ τή δική Του παρουσία.

Κεφάλαιο 17· Ἁγιογραφικά χωρία πού μᾶς δείχνουν ὅτι δέν μποροῦμε νά κάνουμε τίποτα γιά τή σωτηρία μας, χωρίς τή συνέργεια τῆς Θείας Χάρης.

Εἴθε ὁ Πρωτουργός καί Ἐγγυητής τῆς σωτηρίας μας νά μᾶς φωτίσει νά καταλάβουμε ὅτι σέ κάθε βῆμα τῆς ζωῆς μας, θά πρέπει, ὄχι μόνο νά γνωρίζουμε, ἀλλά καί**νά βιώνουμε** αὐτό πού ἐννοεῖ ὁ Κύριος, ὅταν λέει· «*Δέν μπορῶ νά κάνω τίποτε ἀπό τόν ἑαυτό μου. Ὁ πατέρας μου πού μένει μέσα μου, αὐτός ἐνεργεῖ τά ἔργα*» (Ἰωάν. 5, 30 · 14, 10).
Ὁ Κύριος, μιλώντας ὡς ἄνθρωπος, λέει ὅτι δέν μπορεῖ νά κάνει τίποτε ἀπό μόνος Του. Καί ἐμεῖς πού εἴμαστε στάχτη καί χῶμα νομίζουμε ὅτι μποροῦμε νά σωθοῦμε μέ τίς δικές μας δυνάμεις καί ὅτι δέν ἔχουμε καμιά ἀνάγκη ἀπό τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ; Ἄς μάθουμε λοιπόν καί ἐμεῖς τήν ἀδυναμία μας καί τήν ἀνάγκη νά ἔχουμε, σέ καθετί πού ἐπιδιώκουμε καί ἐπιχειροῦμε, **συνεργό τή Χάρη Του** καί νά ἀναφωνοῦμε μαζί

μέ τούς ᾽Αγίους· «*Μέ ἔσπρωξαν καί κινδύνευσα νά πέσω, ἀλλά ὁ Κύριος μέ συγκράτησε. ᾽Ο Κύριος εἶναι ἡ δύναμή μου καί ὁ ὕμνος μου, διότι αὐτός μοῦ δείχνει τή σωτηρία*» (Ψαλμ. 117, 13-14). «*᾽Εάν δέν μέ βοηθοῦσε ὁ Κύριος, λίγο ἔλειψε ἡ ψυχή μου νά ἦταν τώρα στόν ῞Αδη. ῞Οταν ἔλεγα "κλονίζονται τά πόδια μου", ἡ εὐσπλαχνία σου, Κύριε, μέ βοηθοῦσε ἀμέσως. Κύριε, ἀνάλογες μέ τίς πολλές θλίψεις πού ὑπέφερε ἡ καρδιά μου, ἦταν καί οἱ παρακλήσεις σου, οἱ ὁποῖες τή γέμιζαν μέ εὐφροσύνη*» (Ψαλμ. 93, 17-19).

Βλέποντας ἐπίσης ὅτι **ἡ καρδιά μας δυναμώνει, ὅταν ζοῦμε καί ἀγωνιζόμαστε μέ φόβο Θεοῦ καί ὑπομονή**, ἄς ποῦμε· «*᾽Ο Κύριος ἔγινε τό στήριγμά μου καί ᾽Εκεῖνος ἀπό τή στενοχωρία μου μέ ἔφερε σέ εὐρυχωρία*» (Ψαλμ. 17, 19-20). ῞Οταν ἐπίσης κατανοοῦμε ὅτι **ἡ γνώση αὐξάνει μέσα μας, ἀνάλογα μέ τήν πρόοδο πού ἔχουμε στήν πνευματική ζωή**, ἄς ποῦμε· «*᾽Εσύ, Κύριε, κρατᾶς ἀναμμένο τό λυχνάρι τῆς ζωῆς μου, ἐσύ φωτίζεις τό σκοτάδι μου. Μέ τή δύναμή σου γλίτωσα ἀπό τούς πειρασμούς καί μέ τή βοήθειά σου θά ὑπερπηδήσω τίς δυσκολίες, πού σάν ἀνυπέρβλητο τεῖχος ὀρθώνονται στό δρόμο μου*» (Ψαλμ. 17, 29-30).

῞Αν πάλι νιώθουμε ὅτι ἔχουμε λάβει αὐτή τή δύναμη πού ζητήσαμε καί τήν ὑπομονή καί ὅτι κατευθυνόμαστε πιό εὔκολα καί χωρίς κόπο πρός τό μονοπάτι τῶν ἀρετῶν, τότε ἄς προσθέσουμε· «*᾽Ο Θεός μέ περίζωσε μέ τή δύναμή του κι ἔκανε καθαρό τό δρόμο τῆς ζωῆς μου. Δυνάμωσε τά πόδια μου πού τρέχουν σάν τοῦ ἐλαφιοῦ καί μέ ἀνέβασε σέ ψηλά ὄρη. Μέ γύμνασε ἀκόμη καί ἔμαθε τά χέρια μου νά πολεμοῦν*» (Ψαλμ. 17, 33-35). ῞Αν δεχθοῦμε ἀπό ᾽Εκεῖνον τή δωρεά τῆς **διάκρισης**, ἡ ὁποία μᾶς ἐπιτρέπει, ἐνισχυμένοι ἀπό τή Χάρη Του, νά συντρίψουμε τόν ᾽Αντίπαλο, ἄς ἀναφωνήσουμε πρός τόν Θεό· «*᾽Η καθοδήγησή σου καί ἡ παιδαγωγία σου μέ κράτησαν ὄρθιο καί μέ ἀνέδειξαν νικητή κατά τῶν ἐχθρῶν μου. Αὐτή ἡ παιδεία σου θά μέ καθοδηγεῖ πάντοτε. ῞Ανοιξες τό βῆμα μου καί ἔτρεχα σέ εὐρύχωρους τόπους καί δέν κουράστηκαν τά πόδια μου*» (Ψαλμ. 17, 36-37). Καί ἐπειδή δυνάμωσα κατ᾽ αὐτόν τόν τρόπο μέ τή γνώση καί τή δική Του δύναμη, θά προσθέσω μέ πίστη καί κάτι ἀκόμα καί θά πῶ· «*Κατεδίωξα τούς ἐχθρούς μου καί τούς συνέλαβα, δέν θά στρέψω πίσω μέχρις ὅτου ἐξαφανισθοῦν. Τούς ἔλιωσα κυριολεκτικά καί δέν μπόρεσαν νά σταθοῦν, ἀλλά ἔπεσαν κάτω ἀπό τά πόδια μου*» (Ψαλμ. 17, 38-39).
῞Αν πάλι ἔλθουμε σέ ἐπίγνωση τῆς ἀδυναμίας μας καί ἄν ἀντιληφθοῦμε ὅτι φέρουμε εὐάλωτη καί θνητή φύση καί γι᾽ αὐτό δέν μποροῦμε, χωρίς τή βοήθειά Του, νά ἐπιβληθοῦμε στά πάθη μας, πάνω σ᾽ αὐτούς τούς τόσο μανιώδεις ἐχθρούς, ἄς ποῦμε· «*Κύριε, μέ τή βοήθειά σου θά χτυπήσουμε δυνατά καί θά καταβάλλουμε τούς ἐχθρούς μας καί, ἐπικαλούμενοι τό παντοδύναμο ὄνομά σου, θά ἐκμηδενίσουμε ὅσους ἐπαναστατοῦν ἐναντίον μας. Δέν στηρίζουμε τήν ἐλπίδα μας στά τόξα, οὔτε θά μᾶς σώσει ἡ ρομφαία μας. Διότι ἐσύ μᾶς ἔσωσες ἀπ᾽ αὐτούς πού μᾶς καταπίεζαν καί καταντρόπιασες ἐκείνους πού μᾶς μισοῦσαν*» (Ψαλμ. 43, 6-8 · 17, 40-41). ᾽Αλλά, ἔχοντας ἐπίγνωση τοῦ ὅτι δέν μποροῦμε νά ἀναδειχθοῦμε νικητές μόνο μέ τά δικά

μας ὅπλα, ἄς ποῦμε· «*Πάρε Κύριε, στά χέρια σου, τά ὅπλα καί τήν ἀσπίδα, σήκω ἐπάνω καί ἔλα γρήγορα νά μέ βοηθήσεις. Γύμνωσε τό σπαθί σου καί φράξε τό δρόμο τῶν ἐχθρῶν μου, πού μέ καταδιώκουν. Πές στήν ψυχή μου· Μή φοβᾶσαι, ἐγώ εἶμαι ἡ σωτηρία σου*» (Ψαλμ. 34, 2-3). Καί μετά ἄς προσθέσουμε· «*Ἔκανες τούς βραχίονές μου δυνατούς, σάν τό χάλκινο τόξο. Σύ, Κύριε, εὐδόκησες νά μέ προστατεύσεις καί νά μέ σώσεις, τό δεξί σου χέρι μέ στήριξε*» (Ψαλμ. 17, 35-36 · 43, 4).
Ἄς ἀνατρέξουμε τέλος σέ ὅλες τίς εὐεργεσίες Του, κι **ἄς Τόν εὐχαριστήσουμε** γιά τά τόσα δῶρα Του. Ἄ**ς Τοῦ ἐκφράσουμε τήν εὐγνωμοσύνη** γιά τή νίκη στόν ἀγώνα, γιά τό φῶς τῆς γνώσης, γιά τή διάκριση, γιά τό ὅτι μᾶς ἐνδυνάμωσε μέ τά ὅπλα Του καί μᾶς προστάτευσε ἀπό τούς ποικίλους κινδύνους, γιά τό ὅτι ἐκδίωξε τούς Ἐχθρούς μας καί μᾶς ἔδωσε τή δύναμη νά τούς διασκορπίσουμε, «*ὅπως ὁ ἄνεμος σκορπίζει τό χῶμα καί τή σκόνη*» (Ψαλμ. 17, 43). Καί συνεχῶς ἄς ἀναφωνοῦμε **δοξολογικά** ἀπό τά βάθη τῆς καρδιᾶς μας, λέγοντας· «*Θά σέ ἀγαπῶ πάντοτε, Κύριε, διότι εἶσαι ἡ δύναμή μου. Σύ εἶσαι τό ἀκλόνητο στήριγμά μου, τό καταφύγιό μου καί ὁ Λυτρωτής μου. Ὁ Θεός εἶναι ὁ βοηθός μου, θά ἐλπίζω πάντοτε σ᾽ αὐτόν. Αὐτός εἶναι ὁ ὑπερασπιστής μου, ἡ μεγάλη μου δύναμη πού μέ σώζει, ὁ προστάτης μου καί ὁ ἀντιλήπτορας τῆς ζωῆς μου. Μέ ὕμνους καί δοξολογίες θά ἐπικαλοῦμαι τόν Κύριο καί θά σώζομαι ἀπό τούς ἐχθρούς μου*» (Ψαλμ. 17, 2-4).

Κεφάλαιο 18· Ὁ Θεός μᾶς δημιούργησε «κατ᾽ εἰκόνα Του» καί Ἐκεῖνος προνοεῖ γιά μᾶς καί μᾶς προστατεύει.

Ἄς εὐχαριστήσουμε τόν Θεό, ὄχι μόνο γιατί μᾶς δημιούργησε καί μᾶς προίκισε μέ τό «κατ᾽ εἰκόνα», ἀλλά καί γιατί **μᾶς χάρισε τή δυνατότητα τῆς ἐλεύθερης βούλησης**, γιατί μᾶς ἔδωσε τή Χάρη τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, γιατί μᾶς προίκισε μέ τή γνώση καί γιατί μᾶς δώρισε τή βοήθεια τοῦ Νόμου. Ἄ**ς Τόν δοξάζουμε ἀκατάπαυστα γιά ὅλα ὅσα ἡ Πρόνοιά Του μᾶς παραχωρεῖ καθημερινά** , ὅπως γιά παράδειγμα, γιατί Ἐκεῖνος μᾶς γλίτωσε ἀπό τίς παγίδες Ἐχθρῶν, γιατί μᾶς στέλνει συνεργό τήν Χάρη Του, ὥστε νά κατορθώσουμε νά ἐπιβληθοῦμε στά σαρκικά πάθη μας, γιατί μᾶς προστατεύει ἀπό κινδύνους πού οὔτε κάν ἐμεῖς μποροῦμε νά τούς ἀντιληφθοῦμε, γιατί μᾶς προφύλαξε ἀπό τήν πτώση στήν ἁμαρτία, γιατί μᾶς βοήθησε καί μᾶς φωτίζει συνεχῶς, ὥστε νά μπορέσουμε νά αἰσθανόμαστε καί νά ἀναγνωρίζουμε τή βοήθεια πού κάθε στιγμή μᾶς παρέχει –τήν ὁποία ὁρισμένοι θεωροῦν ὅτι δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ὁ Μωσαϊκός Νόμος– γιατί μᾶς ἐμπνέει τή μετάνοια καί τή συντριβή γιά τίς ἀμέλειες καί τά σφάλματά μας, γιατί μᾶς ἔχει δώσει μαρτυρία ὅτι μᾶς νοιάζεται καί συνεργεῖ γιά τήν ἐπίτευξη τῆς σωτηρίας μας, γιατί νά μᾶς ἔχει γλιτώσει –μερικές φορές ἀκόμη καί παρά τή θέλησή μας– ἀπό σοβαρές πτώσεις. Καί τέλος, ἄς Τόν ὑμνοῦμε ἀκατάπαυστα, γιατί Ἐκεῖνος μέ τήν ἐνίσχυση καί τήν καθοδήγηση Του, **ἔχει μεταστρέψει τό αὐτεξούσιό μας, τό ὁποῖο ρέπει ὑπερβολικά πρός τά πάθη**, καί γιατί μᾶς ἔχει ἐπαναφέρει στό μονοπάτι πού ὁδηγεῖ στή σωτηρία.

Κεφάλαιο 19· Τήν πίστη, σχετικά μέ τή δωρεά τῆς Χάρης τοῦ Θεοῦ, τήν παραλάβαμε ἀπό τούς παλαιούς Πατέρες.

Αὐτή ἀκριβῶς εἶναι ἡ ταπείνωση ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Αὐτή εἶναι ἡ γνήσια πίστη τῶν παλαιῶν Πατέρων, ἡ ὁποία τηρεῖται μέχρι σήμερα ἀπό τούς μαθητές καί διαδόχους τους. Αὐτή τήν πίστη τήν ἐπιβεβαιώνουν οἱ ἀποστολικές ἀρετές, πού ἔχουν αὐτοί οἱ Πατέρες. Αὐτή ἡ πίστη τούς ἀξίωσε νά δώσουν τή μαρτυρία τῆς ἀλήθειας, ὄχι μόνο σ᾽ ἐμᾶς, ἀλλά ἀκόμα καί στούς αἱρετικούς καί στούς ἄπιστους. Γιατί οἱ Πατέρες, διατηρώντας μέ ἁπλότητα καρδιᾶς τήν πίστη τῶν Ψαράδων, δέν τήν κατανόησαν καί δέν τήν διέσωσαν, μέ τή βοήθεια τῆς διαλεκτικῆς λογικῆς ἤ τῆς ρητορικῆς τοῦ Κικέρωνα –μέ ἕνα δηλαδή κοσμικοῦ χαρακτήρα πνεῦμα– ἀλλά τήν κατέχουν ὡς **βιωματική ἐμπειρία**, τήν ὁποία ἀπέκτησαν, μέ τό νά ἀναζητοῦν στήν καθημερινή τους ζωή τήν Εὐαγγελική ἀλήθεια καί μέ τό νά ἐξαλείφουν τά πάθη τους. Μ᾽ ἄλλα λόγια, **ὁ ἁγιασμός τῶν Πατέρων ἀπέδειξε ξεκάθαρα ὅτι ἡ ἀρετή τῆς ταπείνωσης εἶναι ἡ ὁδός πρός τήν τελείωση καί ὅτι, χωρίς αὐτή, δέν μποροῦμε νά ἀποκτήσουμε, οὔτε εὐλάβεια πρός τόν Θεό, οὔτε καί νά ἀπελευθερωθοῦμε ἀπό τά πάθη μας. Δέν μποροῦμε δηλαδή χωρίς τήν ταπείνωση νά ἀλλάξουμε ἦθος καί βιώματα. Κατά συνέπεια, δέν μποροῦμε νά φθάσουμε στήν τελειότητα καί στόν ἁγιασμό μας.**

Κεφάλαιο 20· Γιά τή περίπτωση κάποιου ἀδελφοῦ πού βλασφήμησε καί γι᾽ αὐτό παραδόθηκε σ᾽ ἕνα ἀπό τά πιό ἀκάθαρτα Πνεύματα.

Γνώρισα ἕναν ἀδελφό, τόν ὁποῖο, πραγματικά, θά εὐχόμουν νά μήν εἶχα ποτέ γνωρίσει. Καί τό λέω αὐτό, γιατί ἐκεῖνος δέχθηκε μετά ἀπό καιρό τήν ἱερωσύνη καί ἔγινε συλλειτουργός μου στό ἅγιο Θυσιαστήριο. Αὐτός ὁ ἀδελφός ἐξομολογήθηκε σ᾽ ἕναν πολύ ἔμπειρο καί ἅγιο Γέροντα ὅτι εἶχε πέσει σέ ἕνα πολύ σοβαρό σαρκικό πάθος. Πράγματι, αὐτός ἔπασχε ἀπό μιά «παρά φύσιν» ἀνυπόφορη ἐπιθυμία νά ὑφίσταται παθητικά τήν ἀτίμωση, παρά νά τή διαπράττει. Τότε, αὐτός ὁ Γέροντας, ὅπως θά ἔκανε ἕνας ἀληθινός πνευματικός ἰατρός, ἀνίχνευσε ἀμέσως τήν ἐσωτερική αἰτία πού τόν εἶχε ὁδηγήσει σ᾽ αὐτή τήν ἀρρώστια. Τέλος, ἀναστέναξε βαθιά καί τοῦ εἶπε· «Δέν θά εἶχε ποτέ ἐπιτρέψει ὁ Κύριος νά παραδοθεῖς σ᾽ ἕνα τόσο κακό δαίμονα, ἄν δέν εἶχες πρίν βλησφημήσει ᾽Εκεῖνον». Σ᾽ αὐτή τήν ἀποκάλυψη, ὁ ἄλλος ἔπεσε ἀμέσως κάτω γονατιστός στά πόδια τοῦ Γέροντα καί, κατάπληκτος πού εἶδε νά ἔρχονται στό φῶς τά μυστικά τῆς καρδιᾶς του, σάν νά τά εἶχε ἀποκαλύψει ὁ ῞Ιδιος ὁ Θεός, ὁμολόγησε ὅτι, πράγματι, εἶχε, μέ ἕνα ἀνόσιο καί βδελυρό λογισμό, βλασφημήσει στό Πανάγιο Πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι λοιπόν σαφέστατο ὅτι, ἐκεῖνος πού κατέχεται ἀπό τό πνεῦμα τῆς ὑπερηφάνειας ἤ πού βλασφημεῖ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, δέν ἀξιώνεται νά φθάσει στήν τελείωση, οὔτε νά λάβει τήν ἁγιαστική χάρη τῆς ἁγνότητας καί τῆς καθαρότητας. Κι αὐτό, ἐπειδή αὐτός ὑβρίζει καί βλασφημεῖ ᾽Εκεῖνον, ἀπό τόν ᾽Οποῖο προσδοκᾶ νά λάβει τό

χάρισμα καί τήν ἐξαίρετη δωρεά τῆς καθαρότητας.

Κεφάλαιο 21· ᾽Η περίπτωση τοῦ ᾽Ιωάς, τοῦ βασιλιᾶ τῆς φυλῆς τοῦ ᾽Ιούδα, ἡ ὁποία δείχνει ποῦ τόν ὁδήγησε ἡ ὑπερηφάνειά του.

Κάτι παρόμοιο διαβάζουμε στήν Παλαιά Διαθήκη. Πράγματι, ὁ ᾽Ιωάς, ὁ βασιλιάς τοῦ ᾽Ιούδα, κλήθηκε νά λάβει τή βασιλεία ἀπό τόν μεγάλο ἱερέα ᾽Ιωδαέ, ὅταν ἦταν στήν ἡλικία τῶν ἑπτά ἐτῶν. Καί ὅπως ἐπιβεβαιώνει ἡ ῾Αγία Γραφή, ὁ ᾽Ιωάς ἦταν ἀγαθός καί ἐνάρετος ἄνθρωπος, ἀλλά μόνο γιά ὅσον καιρό ζοῦσε ὁ ἱερέας ᾽Ιωδαέ. Μετά ὅμως ἀπό τό θάνατο τοῦ ἱερέα ᾽Ιωαδέ, ὁ ᾽Ιωάς κυριεύθηκε ἀπό ὑπερηφάνεια καί ἔτσι παραδόθηκε σ᾽ ἕνα ἐπαίσχυντο πάθος. «Μετά τό θάνατο τοῦ ἀρχιερέα ᾽Ιωαδέ», λέει, «ἦλθαν οἱ ἀσεβεῖς ἄρχοντες τοῦ βασιλείου τοῦ ᾽Ιούδα στόν βασιλιά ᾽Ιωάς καί τόν προσκύνησαν, καί ὁ βασιλιάς (μέ ὑπερηφάνεια) δέχθηκε τίς εἰσηγήσεις πού ἐκεῖνοι τοῦ ἔκαναν. Κι ἔτσι, αὐτοί σταμάτησαν νά λατρεύουν τόν ἀληθινό Θεό στό Ναό τοῦ Κυρίου, τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων τους, καί λάτρευαν διάφορα ἀγάλματα τῆς ᾽Αστάρτης καί εἴδωλα ἄλλων θεῶν. Λόγω αὐτῆς τῆς ἀποστασίας, ἡ ὀργή τοῦ Κυρίου ξέσπασε ἐναντίον τοῦ βασιλείου τοῦ ᾽Ιούδα καί τῆς ᾽Ιερουσαλήμ κατά τήν ἡμέρα ἐκείνη» (Β΄ Παραλ. 24, 17-18). Καί λίγο παρακάτω λέει· «Μετά τό τέλος τοῦ ἔτους ἦλθε ἐναντίον τοῦ ᾽Ιωάς συριακός στρατός καί ἐπιτέθηκε κατά τοῦ βασιλείου τοῦ ᾽Ιούδα καί κατά τῆς ᾽Ιερουσαλήμ καί ἔσφαξαν ὅλους τούς ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καί τά λάφυρα πού πῆραν τά ἔστειλαν στό βασιλέα τῆς Δαμασκοῦ. Παρόλο πού ὁ συριακός στρατός ἦταν ὀλιγάριθμος, ὅμως ὁ Θεός παρέδωσε στά χέρια του τή μεγάλη στρατιωτική δύναμη τῶν ᾽Ιουδαίων, γιατί αὐτοί εἶχαν ἐγκαταλείψει τόν Κύριο, τόν Θεό τῶν πατέρων τους. ῞Ετσι τιμώρησε ὁ Κύριος τήν ἁμαρτία τῆς ἀποστασίας τοῦ ᾽Ιωάς. ῞Οταν ἔφυγαν οἱ Σύροι γιά τή χώρα τους ἄφησαν τόν ᾽Ιωάς βαριά ἄρρωστο. Τότε οἱ ὑποτελεῖς του ἔκαναν συνομωσία ἐναντίον του, γιά νά ἐκδικηθοῦν τό φόνο τοῦ γιοῦ τοῦ ἀρχιερέα ᾽Ιωαδέ, καί σκότωσαν τόν ᾽Ιωάς πάνω στό κρεββάτι του, κι ἔτσι πέθανε ὁ ᾽Ιωάς» (Β΄ Παραλ. 24, 23-25).

Βλέπετε σέ τί ἐπαίσχυντα καί ἐπονείδιστα πάθη καταντάει νά παραδοθεῖ ὁ ὑπερήφανος; Αὐτός ὁ ὀποῖος, γεμάτος θράσος καί ἀναίδεια, ἐπέτρεψε νά τόν λατρεύουν ὡς Θεό, «*ἐπέτρεψε ὁ Θεός*», λέει ὁ ᾽Απόστολος, «*νά παραδοθεῖ σέ ἀτιμωτικά πάθη, σέ νοῦ ἀνίκανο νά διακρίνει τήν ἀλήθεια, ὥστε νά κάνει ἀνήθικα ἔργα*» (Ρωμ. 1, 26 · 28). Καί ἐπειδή ἡ ῾Αγία Γραφή λέει ὅτι, «*εἶναι βρομερός ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ὁ ὑπερήφανος ἄνθρωπος*» (Παροιμ. 16, 5), **αὐτός πού ἔχει τήν καρδιά κυριευμένη καί ὑπόδουλη στήν ὑπερηφάνεια, ἐγκαταλείπεται καί γίνεται ἔρμαιο μιᾶς αἰσχρότατης σύγχυσης καί ταραχῆς, ὥστε νά συνειδητοποιήσει –κάτι πού ἀπό ὑπερηφάνεια δέν τό παραδεχόταν μέχρι ἐκείνη τή στιγμή– ὅτι μ᾽ αὐτό τόν τρόπο ταπεινώνει ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό του καί ὅτι μολύνεται καί μόνο ἀπό τήν αἴσθηση τοῦ ἀκάθαρτου πάθους.** ᾽Η συμμετοχή ὅμως τῆς σάρκας στήν ἐπιτέλεση τῆς αἰσχρῆς πράξης, ἀποκαλύπτει τήν κρυμμένη ἀκαθαρσία τῆς καρδιᾶς του, ἀπό τήν ὁποία εἶχε ἤδη μολυνθεῖ λόγω τῆς

ὑπερηφάνειας. Ἐπιπλέον, ἡ πτώση στήν ἔμπρακτη ἁμαρτία ἀποδεικνύει καί τόν κατά τό πνεῦμα ἀκάθαρτο μολυσμό του. Μέσα στήν ἔπαρση πού πρίν τόν διακατεῖχε, οὔτε κάν ὁ ἴδιος αἰσθανόταν τήν ὕπαρξή του.

Κεφάλαιο 22· Ἡ ὑπερήφανη ψυχή παραδίδεται στά κακά πνεύματα καί ἀπατᾶται ἀπό αὐτά.

Αὐτό ἀποδεικνύει ξεκάθαρα ὅτι, **κάθε ψυχή πού κυριεύεται ἀπό τό πάθος τῆς ὑπερηφάνειας, παραδίδεται στούς νοητούς ἐχθρούς καί αἰχμαλωτίζεται στά σαρκικά πάθη. Κι αὐτό, γιά νά φθάσει στό σημεῖο, ταπεινωμένη καθώς εἶναι ἀπό αὐτά τά γήινα καί χαμερπή πάθη καί μολυσμένη σαρκικά, νά ἀναγνωρίσει τουλάχιστον ὅτι εἶναι ἀκάθαρτη**. Γιατί αὐτή ἡ ψυχή, μέσα στή χλιαρότητα καί στήν ψυχρότητα, στήν ὁποία τήν ἔσπρωχνε ἡ ὑπερηφάνεια, δέν μποροῦσε πρίν νά καταλάβει ὅτι ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφάνειας, τοῦ βδελυροῦ αὐτοῦ πάθους πού ἦταν κρυμμένο στήν καρδιά της, ἦταν ἀκάθαρτη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως, ἐκεῖνος πού ταπεινώθηκε κατ᾽ αὐτό τόν τρόπο, ἀποκτᾶ τή δυνατότητα καί τά κίνητρα, ὥστε νά μπορέσει νά ἐργασθεῖ, καί νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τήν προηγούμενη χλιαρότητά του. Ἔτσι, ταπεινωμένος ἀπό τή ντροπή, ἡ ὁποία συνοδεύει πάντα τά σαρκικά πάθη, νά βιάσει στό ἑξῆς τόν ἑαυτό του καί νά ἐπιδοθεῖ, μέ περισσότερο ζῆλο καί ἀσκητική διάθεση, στόν πνευματικό ἀγώνα.

Κεφάλαιο 23· Μόνο μέ τήν ἀρετή τῆς ταπεινοφροσύνης θά ἐπιτύχουμε τήν τελειότητα.

Φαίνεται λοιπόν ξεκάθαρα ὅτι κανείς δέν μπορεῖ νά φθάσει στήν τέλεια καθαρότητα μέ ἄλλο τρόπο, ἐκτός ἀπό τήν ἀληθινή **ταπείνωση**. **Ἡ ἀληθινή ταπείνωση εἶναι «στάσις καρδίας», ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται πρός τούς ἀδελφούς καί πρός τόν Θεό**. Γιατί ὁ ταπεινός ἄνθρωπος γνωρίζει καλά ὅτι, χωρίς τήν προστασία τοῦ Θεοῦ καί χωρίς τήν ἀκατάπαυστη βοήθειά Του, εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νά φθάσει κανείς στήν τελειότητα πού ἐπιθυμεῖ, πρός τήν ὁποία ἀποβλέπει καί τήν ὁποία ἔμπονα καί ἔνθερμα λαχταρᾶ νά ἀπολαύσει.

Κεφάλαιο 24· Ἡ πνευματική ὑπερηφάνεια καί ἡ σαρκική ὑπερηφάνεια.

Εἶναι ἀρκετά νομίζω ὅσα μέχρι τώρα εἴπαμε γιά τήν **πνευματική ὑπερηφάνεια**. Μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ ἀποδείξαμε, ὅσο μᾶς ἦταν δυνατόν, μέ ποιό τρόπο καί μέ ποιά μέθοδο αὐτή ἐπιτίθεται καί πῶς αὐτή πλήττει τούς προχωρημένους στήν τελειότητα μοναχούς. Ἐλάχιστοι ὅμως εἶναι αὐτοί πού γνωρίζουν ἐμπειρικά αὐτό τό εἶδος ὑπερηφάνειας. Κι αὐτό, γιατί εἶναι ἐλάχιστοι ἐκεῖνοι πού προσπαθοῦν καί ἀγωνίζονται γιά νά φθάσουν στή δυσκολοπάτητη κορυφή τῆς καθαρότητας τῆς καρδιᾶς. Εἶναι, μ᾽ ἄλλα λόγια, λιγοστοί ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, πού ἡ ἐπιθυμία τους γιά τήν κατάκτηση αὐτῆς τῆς καθαρότητας, θά τούς ὁδηγοῦσε νά ριχθοῦν σέ τέτοιους

σκληρούς ἀγῶνες, ὥστε νά κατορθώσουν τελικά νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό αὐτά τά βδελυρά πάθη, γιά τά ὁποῖα ἔχουμε ἤδη ἀφιερώσει ἕνα ἰδιαίτερο κεφάλαιο, στό ὁποῖο ἐκθέτουμε τή φύση καί τή θεραπεία τους.
῾Η πνευματική ὑπερηφάνεια χτυπᾶ μονάχα αὐτούς οἱ ὁποῖοι, ἔχοντας ἤδη νικήσει τά προηγούμενα πάθη, ἔχουν σχεδόν κατακτήσει τήν κορυφή τῆς ἀρετῆς τῆς καθαρότητας. ῾Ο πονηρός ἐχθρός, ἐπειδή δέν εἶχε καταφέρει νά τούς νικήσει προηγουμένως μέ τά σαρκικά πάθη, προσπαθεῖ νά τούς πολεμήσει, ὥστε νά τούς ἀφανίσει πνευματικά καί νά τούς ἀπογυμνώσει ἀπ᾽ ὅλες τίς ἀρετές πού εἶχαν μέ πολύ κόπο ἀποκτήσει, χρησιμοποιώντας ὡς κύριο ὄργανό του αὐτή τήν πνευματική ὑπερηφάνεια.

᾽Εμᾶς ὅμως, πού ἀκόμα παλεύουμε μέ τά σαρκικά πάθη, ὁ ἐχθρός δέν μᾶς πειράζει μ᾽ αὐτό τόν τρόπο, ἀλλά προκαλεῖ τήν πτώση μας μέ μιά χονδροειδέστερη **σαρκική καί γήινη ὑπερηφάνεια**. ᾽Επίσης, θεωρῶ ἀπαραίτητο, ὅπως ἄλλωστε τό ὑποσχέθηκα, νά πῶ ἐπίσης λίγα λόγια καί γι᾽ αὐτή τή δεύτερη μορφή ὑπερηφάνειας πού ἐκθέτει σέ μεγαλύτερο κίνδυνο κι ἐμᾶς τούς ἴδιους, ἀλλά καί τούς ὁμοιοπαθεῖς μ᾽ ἐμᾶς ἀδελφούς μας, καθώς καί τούς ἀρχάριους στήν πνευματική ζωή.

Κεφάλαιο 25· Τί εἶναι ἡ σαρκική ὑπερηφάνεια καί τί κακό αὐτή προξενεῖ στήν ψυχή τοῦ μοναχοῦ.

῾Η ὑπερηφάνεια, πού τήν ὀνομάσαμε **σαρκική**, καταλαμβάνει τό πνεῦμα ἑνός μοναχοῦ ὅταν τό ξεκίνημα τῆς ἀποταγῆς του εἶναι χλιαρό καί ἡ ζωή του χωρίς ἀκρίβεια. Αὐτό τό πάθος δέν ἐπιτρέπει νά ἐγκαταλείψει κανείς τήν ἄνεση καί τίς εὐκολίες πού εἶχε ὅταν ἦταν στόν κόσμο,καί νά λειτουργήσει τήν ἀληθινή ταπείνωση, τήν ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ. Αὐτή ἡ κατάσταση κάνει στήν ἀρχή τόν μοναχό σκληρό καί ἀνυπάκουο καί, πολύ σύντομα, δέν τοῦ ἐπιτρέπει νά συμπεριφέρεται μέ εὐγένεια καί εὐπρέπεια, οὔτε τόν ἀφήνει νά ἀφομοιωθεῖ στήν ᾽Αδελφότητα καί νά ζεῖ ὅπως καί οἱ ἄλλοι μοναχοί. ᾽Αρνεῖται, μ᾽ ἄλλα λόγια, αὐτός νά ἀπεκδυθεῖ ὅλα τά ἀγαθά του, σύμφωνα μέ τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ καί Σωτήρα μας πού λέει· «*῎Αν θέλεις νά εἶσαι τέλειος, πήγαινε καί πούλησε τά ὑπάρχοντά σου*» (Ματθ. 19, 21).

῾Η **ἀποταγή** δέν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά **ἀποδοχή καί ὁμολογία Σταυροῦ καί θανάτου**. Εἶναι ἐπίσης διαβεβαίωση ὅτι δέν μπορεῖ κανείς νά θέσει ἄλλες βάσεις γιά τή ζωή του, ἐκτός ἀπό τό νά νεκρωθεῖ πνευματικά πρός τά πράγματα αὐτοῦ τοῦ κόσμου καί τό νά πιστεύει ὅτι κάθε ἡμέρα ἐνδέχεται νά ἀφήσει τήν ἐφήμερη αὐτή ζωή καί τό φθαρτό σῶμα του.

῾Η σαρκική ὑπερηφάνεια παρακινεῖ ἀντίθετα τόν μοναχό νά ἐλπίζει σέ μακροχρόνια ζωή καί τόν ἐκφοβίζει μέ τόν λογισμό ὅτι ἐνδέχεται νά τόν βροῦν ἀργότερα πολλές καί ἐπίπονες ἀσθένειες ἤ ἀναπηρίες. Τόν γεμίζει

ἔτσι μέ σύγχυση καί φανταστική ντροπή, ἐπειδή αὐτός θά βρεθεῖ δῆθεν στήν ἀνάγκη, ἄν ἔχει ἀπαρνηθεῖ ὅλα τά ἀγαθά του, νά συντηρεῖται ἀπό τίς προσφορές τῶν ἄλλων καί ὄχι ἀπό τούς δικούς του κόπους. Τόν πείθει ἐπίσης ὅτι εἶναι πολύ καλύτερα νά προμηθεύεται τροφή καί ἐνδύματα μέ τά δικά του χρήματα, παρά ἀπό τόν κόπο τῶν ἄλλων. Βασίζει μάλιστα αὐτή τή σκέψη του στό ἁγιογραφικό χωρίο πού λέει· «*Προξενεῖ περισσότερη μακαριότητα στόν ἄνθρωπο τό νά δίνει, παρά τό νά παίρνει*» (Πράξ. 20, 35). Ἀλλά αὐτό τό παρερμηνεύουν, ὅπως προείπαμε, καί δέν εἶναι σέ θέση νά τό κατανοήσουν ὅσοι ἔχουν πλέον τυφλωθεῖ πνευματικά.

Κεφάλαιο 26· Ὅταν βάλει κανείς κακή ἀρχή, πάει ἀπό τό κακό στό χειρότερο.

Τέτοια ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης στόν Θεό καταλαμβάνει αὐτούς τούς μοναχούς. Ἡ διαβολοκίνητη ἀπιστία τούς ἀποστερεῖ αὐτό τόν σπινθήρα τῆς πίστης, ὁ ὁποῖος ἔλαμπε σ᾽ αὐτούς στήν ἀρχή τῆς ἀποταγῆς τους. Ἀρχίζουν τότε νά φροντίζουν μέ μεγαλύτερη ἐπιμέλεια, ὥστε νά διατηρήσουν τά χρήματα πού ἐπρόκειτο νά διαμοιράσουν, καί ὄχι μόνο δέν ξοδεύουν πλέον τίποτα, ἀλλά συγκεντρώνουν μέ πολλή ἀπληστία καί ἄλλα περισσότερα. Προφασίζονται ὅτι δέν θά μποροῦν πλέον νά τά ξαναποκτήσουν, ἄν τά διαμοιράσουν ὅπως προγραμμάτιζαν. Κάνουν μάλιστα, πολλές φορές, κάτι πού εἶναι ἀκόμα σοβαρότερο, παίρνουν δηλαδή πίσω τά ἀγαθά πού στό παρελθόν εἶχαν ἀπαρνηθεῖ. Κάνουν ἐπιπλέον καί μιά ἄλλη πονηριά, ἕνα κακό πού εἶναι ἀκόμα χειρότερο ἀπό τό προηγούμενο. Συγκεντρώνουν πλούτη καί θησαυρούς πού δέν διέθεταν στό παρελθόν. Μ᾽ αὐτό ὅμως ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἀποταγή τους δέν τούς ὠφέλησε σέ τίποτα περισσότερο, ἀπό τό νά ἀποκτήσουν μονάχα τό ὄνομα τοῦ μοναχοῦ.

Πάνω σέ τέτοια σαθρά θεμέλια, εἶναι ἀναπόφευκτο τό νά ἀνυψωθεῖ ἀργότερα ἕνα δυσβάστακτο βάρος ἁμαρτιῶν. Μετά ἀπό αὐτό δέν μπορεῖ ὁ μοναχός νά οἰκοδομήσει τίποτε ἄλλο, παρά μονάχα νά συσωρεύσει σαθρό ὑλικό, τό ὁποῖο θά τόν σπρώξει ὡς τήν ὁλοκληρωτική καταστροφή τῆς ψυχῆς του καί τελικά ὥς τό θάνατο.

Κεφάλαιο 27· Γιά τά κακά πού προέρχονται ἀπό τό πάθος τῆς ὑπερηφάνειας.

Ἔχοντας πλέον ὁ μοναχός, μετά ἀπό ἕνα τόσο μέτριο ξεκίνημα, τελείως σκληρυνθεῖ, ζώντας μέσα σέ τέτοια πάθη, δέν μένει παρά νά πέσει σέ χειρότερη κατάσταση καί νά τελειώσει τή ζωή του ἀτιμωτικά καί ἐπονείδιστα. Πιασμένος στήν παγίδα τῆς παλιᾶς του ἀπληστίας καί αἰχμαλωτισμένος ἀπό μιά **φιλαργυρία** –τήν ὁποία ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζει «*εἰδωλολατρία*» (Κολ. 3, 5) καί «*ρίζα ὅλων τῶν κακῶν*» (Α΄ Τιμ. 6, 10)– **τοῦ εἶναι στό ἐξῆς ἀδύνατον νά δεχθεῖ στήν καρδιά του τήν ἁπλή καί ἀληθινή ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ**. Κι αὐτό, γιατί αὐτός συνεχῶς ὑπερηφανεύεται γιά τήν εὐγενική καταγωγή του, καυχιέται γιά τήν ἐκτίμηση πού

ἔχαιρε ὅταν ἦταν στόν κόσμο –ἀπό τόν ὁποῖο ὅμως ποτέ δέν ἀπομακρύνθηκε πραγματικά, ἀλλά μόνο τυπικά, μέ τό σῶμα δηλαδή καί ὄχι μέ τό πνεῦμα– καί ἐπιδεικνύει μέ κάθε τρόπο τά πλούτη, τά ὁποῖα ἐξακολουθεῖ καί ὡς μοναχός νά διατηρεῖ, γιά νά καταστραφεῖ τελικά ἐξαιτίας τους. Αὐτός ὁ μοναχός δέν μπορεῖ πλέον νά ἀκολουθήσει τόν μοναχικό τρόπο ζωῆς καί νά ζήσει κάτω ἀπό τήν ὑπακοή. Καί μάλιστα, ὄχι μόνο ἀδυνατεῖ, ὅπως προείπαμε, νά ζήσει κάτω ἀπό ὑπακοή, ἀλλά οὔτε κάν θέλει νά ἀκούσει τή διδασκαλία τῶν Πατέρων, ἡ ὁποία καθοδηγεῖ ὅποιον τήν ἀκολουθεῖ πρός τή ζωή τῆς τελειότητας. Κάθε πνευματικός λόγος τοῦ προξενεῖ τέτοια ἀποστροφή, ὥστε ἄν παραβρεθεῖ σέ μιά σύναξη πού γίνεται μιά πνευματική ὁμιλία, αὐτός δέν μπορεῖ νά σταθεῖ ἥσυχος σέ μιά μεριά, ἀλλά νιώθει ἄβολα καί συνεχῶς στριφογυρίζει. ᾽Αντί νά ἀναστενάζει μ᾽ αὐτά πού ἀκούει καί νά μετανοεῖ, αὐτός ξεροβήχει, φυσάει τή μύτη του καί παίζει τά δάχτυλά του. Καί μέ λίγα λόγια, μοιάζει σάν νά κάθεται ἐπάνω σέ καρφιά ἤ σέ σκουλίκια. ῞Ο,τι κι ἄν ποῦν νομίζει πώς τό λένε γι᾽ αὐτόν, καί μάλιστα ὅτι τό λένε γιατί θέλουν νά τόν ἐκθέσουν καί νά τόν ὑποβιβάσουν στά μάτια τῶν ἄλλων. ῞Οσο διαρκεῖ αὐτή ἡ πνευματική ὁμιλία, ἀντί νά προσέχει γιά νά ὠφεληθεῖ, αὐτός ἀπασχολεῖται μέ τίς ὑποψίες του. Βασανίζει τόν ἑαυτό του, προσπαθώντας νά φανταστεῖ ποιούς ἄραγε λόγους μπορεῖ νά εἶχαν, ὥστε νά φθάσουν στό σημεῖο νά ποῦν ὅσα εἶπαν καί στοιχειοθετεῖ μέ τό λογισμό του τί θά τούς ἀπαντήσει. ῞Ετσι, ὄχι μόνο δέν καταφέρνει νά κερδίσει τίποτε ἀπό ὅλα αὐτά πού συζητοῦνται σ᾽ αὐτή τήν πνευματική σύναξη, οὔτε νά διορθωθεῖ σέ κάτι, ἀλλά μᾶλλον ζημιώνεται καί χειροτερεύει τήν ἤδη νεκρωμένη πνευματικά κατάστασή του.

Γιατί, ἐφόσον αὐτός ἔχει ὑποκύψει στούς καχύποπτους λογισμούς του –ὅτι δηλαδή ὅλα ὅσα εἰπώθηκαν στή σύναξη ἀναφέρονταν στό πρόσωπό του– σκληραίνει ἀκόμα περισσότερο τήν καρδιά του καί ἐξοργίζεται ὁλοένα καί περισσότερο. Στό τέλος, ὑψώνει τή φωνή του, τά λόγια του γίνονται ἀπότομα, οἱ ἀπαντήσεις του πικρόχολες καί οἱ ἐκφράσεις του ἐπιπόλαιες. Γίνεται αὐθάδης καί προκλητικός στόν λόγο, δέν μπορεῖ νά σιωπήσει, ἐκτός ἄν τοῦ σφραγίσει τό στόμα ἡ μνησικακία ἐναντίον κάποιου ἀδελφοῦ. **Τότε ἡ σιωπή του δέν εἶναι ἔνδειξη ταπείνωσης καί συντριβῆς, ἀλλά ὑπερηφάνειας καί ἀγανάκτησης**, σέ σημεῖο μάλιστα πού εἶναι δύσκολο νά διακρίνει κανείς τί τόν χαρακτηρίζει, ἐπιπόλαια εὐθυμία ἤ παγερή αὐστηρότητα. Γιατί ἡ μέν ἐπιπόλαια εὐθυμία του, καί συχνά οἱ ἀπρεπεῖς ἐκφράσεις του, εἶναι χαρακτηριστικά γνωρίσματα **ἔπαρσης**. ᾽Η δέ βαριά καί παγερή σιωπή του εἶναι ἐνδεικτικά τῆς ὕπαρξης μοχθηρῆς καί **μνησίκακης διάθεσης** στήν καρδιά του καί ὄχι καρπός ταπεινῆς ὑπομονῆς.

῞Οντας στήν ὑπερήφανη αὐτή στάση ὁ ἀδελφός δέν ἔχει κανένα φραγμό στή συμπεριφορά του. ῞Ετσι, μέ τίς ἀπότομες καί προσβλητικές ἐκφράσεις του πικραίνει συνεχῶς τούς ἄλλους. Παρόλα αὐτά τά ἔκτροπα ὅμως, ὄχι μόνο δέν ζητάει ὁ ἴδιος συγνώμη γιά τά λάθη του, ἀλλά καί ἀρνεῖται νά συγχωρήσει τούς ἄλλους πού τόν πρόσβαλαν. Τό ὅτι οἱ ἄλλοι τοῦ ζητοῦν συγνώμη, ὅταν αὐτοί σφάλουν ἀπέναντί του, οὔτε κάν τόν ὑποψιάζει, ὅτι δηλαδή ὀφείλει καί αὐτός στίς ἀντίστοιχες περιπτώσεις

νά κάνει τό ἴδιο. Ἔτσι δέν μαλακώνει τήν καρδιά του ἀπέναντί τους.

Ἀντίθετα μάλιστα, αὐτός ἐξοργίζεται καί ἀγανακτεῖ, γιατί ὁ ἀδελφός τόν πρόλαβε καί, κατά κάποιο τρόπο, τόν ξεπέρασε στήν ἐκδήλωση τῆς μετάνοιας καί τῆς ταπείνωσης. Αὐτή ἡ ταπεινή αἴτηση συγνώμης, πού συνήθως βάζει τέλος στούς διαπληκτισμούς –οἱ ὁποῖοι βέβαια εἶναι διαβολοκίνητοι– τοῦ γίνεται ἀφορμή γιά νά ὑψωθεῖ μέσα του ἡ ἤδη ἀναμμένη πυρκαγιά.

Κεφάλαιο 28· Ἡ συμπεριφορά ἑνός ὑπερήφανου μοναχοῦ.

Ἄκουσα νά λένε –κάτι φοβερό πού ντρέπομαι καί νά τό φέρω στή μνήμη μου– ὅτι σ᾽ αὐτή τήν περιοχή κάποιος νέος μοναχός, ὅταν τόν ἐπιτίμησε ὁ Γέροντας, λέγοντάς του ὅτι εἶχε χάσει τό ταπεινό φρόνημα πού εἶχε κατά τήν ἀποταγή του, ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε μέ μεγάλη ἀναίδεια· «Νομίζεις ὅτι θά εἶμαι γιά πάντα ἀρχάριος; Ἔκανα ὑπακοή τόσον καιρό πού ἤμουν ἀρχάριος, πάντα ἐκεῖ θά μείνω;». Μπροστά σέ μιά τόσο αὐθάδη καί ἀσεβή ἀπάντηση, ὁ Γέροντας ἔμεινε ἄφωνος ἀπό τήν κατάπληξή του, σάν νά εἶχε δεχθεῖ αὐτή τήν ἀπάντηση ἀπό τόν ἴδιο τόν Ἑωσφόρο. Ἀναστέναξε τέλος βαθιά μέσα ἀπό τήν καρδιά του, ἀνακαλώντας στή μνήμη του τό παράδειγμα τοῦ Κυρίου, «ὁ ὁποῖος, ἄν καί ἦταν Θεός, ταπεινώθηκε θεληματικά καί ὑπάκουσε», καί ὄχι, ὅπως ἔλεγε ὁ μοναχός αὐτός –ὁ ὁποῖος κατεχόταν ἀπό Ἑωσφορικό πνεῦμα καί ἐμπάθεια– «γιά ἕνα χρονικό διάστημα», ἀλλά «μέχρι θανάτου» (Φιλιπ. 2, 6-8).

Κεφάλαιο 29· Ἀπό ποιά σημεῖα διακρίνει κανείς ὅτι ἡ ψυχή ἔχει σαρκική ὑπερηφάνεια.

Γιά νά συνοψίσουμε ὅ,τι ἔχουμε πεῖ γι᾽ αὐτό τό εἶδος ὑπερηφάνειας, συγκεντρώνοντας ὅσο εἶναι δυνατόν τά βασικά χαρακτηριστικά τους, ὥστε νά περιγράψουμε τή φύση της σ᾽ ἐκείνους πού ἀγωνίζονται γιά τήν τελειότητα, θά ἤθελα νά παρουσιάσουμε πρῶτα–πρῶτα τίς **ἐνδείξεις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου**. Γιατί, ἄν ἀναγνωρίσουμε ἀπό αὐτές τήν ὑπερηφάνεια, τότε θά ξεθαφτοῦν οἱ ρίζες της, θά βγοῦν στήν ἐπιφάνεια καί θά γίνουν ὁρατές στόν καθένα. Ἔτσι, θά μπορέσουμε πιό εὔκολα νά τίς κόψουμε ἤ νά τίς ἀποξηράνουμε. Θά μπορέσουμε ἀσφαλῶς νά μήν προσβληθοῦμε ἀπ᾽ αὐτή τήν ἀρρώστια, ἄν προσπαθοῦμε νά προφυλαχθοῦμε ἀπ᾽ αὐτήν ἔγκαιρα, καί ὄχι ὅταν αὐτή θά μᾶς ἔχει ἤδη κατακυριεύσει. Θά πρέπει λοιπόν νά ἀναχαιτίσουμε τούς **προπομπούς τῆς ὑπερηφάνειας**, οἱ ὁποῖοι μᾶς τήν ἀναγγέλουν, δίδοντας, ὅπως προείπαμε, ὡς προειδοποιητικό σημεῖο τῆς ἐπικείμενης παρουσίας της, τίς ἐξωτερικές κινήσεις καί ἐκδηλώσεις. Ἡ ἐμπροσθοφυλακή αὐτή θά πρέπει νά μᾶς βάλει σέ ὑποψίες. Γιατί, ὅπως ὅλοι γνωρίζουμε, **ἡ συμπεριφορά τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου ἐπιτρέπει νά γνωρίσουμε τήν ἐσωτερική του κατάσταση**.

Νά, λοιπόν, ποιά εἶναι τά σημάδια αὐτῆς τῆς ἐξωτερικῆς ὑπερηφάνειας, ἡ

όποία ἐκδηλώνεται μέ τό σῶμα καί τίς κινήσεις του.

Αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ ὑπερηφάνεια κάνει τόν ἄνθρωπο νά σηκώνει τή φωνή του ἤ νά κρατᾶ πικρόχολη σιωπή. Αὐτή ἐξωθεῖ τόν ἄνθρωπο νά γελᾶ δυνατά καί ἀσυγκράτητα, κάνει τίς θλίψεις μας βαριές καί παράλογες, τίς ἀπαντήσεις μας ἀπότομες, τίς συζητήσεις μας ἐπιπόλαιες, τό λόγο μας κούφιο καί χωρίς σοβαρότητα. Αὐτή μᾶς καθιστᾶ ἀνυπόμονους, ἀνελεήμονες, ἕτοιμους νά προσβάλλουμε τούς ἄλλους, ὀλιγόψυχους πρός αὐτούς πού ὑπομένουμε, διστακτικούς στήν ὑπακοή –ἐκτός ἄν πρόκειται γιά κάτι πού εἶναι σύμφωνο μέ τίς ἐπιθυμίες μας– ἄκαμπτους στίς συμβουλές τῶν ἄλλων, ἀδύναμους ὅταν πρέπει νά νεκρώσουμε τά δικά μας θελήματα, ἀνυποχώρητους στά θελήματα τῶν ἄλλων, ἐπίμονους στήν ἐπιβολή τοῦ θελήματός μας καί ἀρνητικούς στό νά ἀποδεχθοῦμε τίς ἀπόψεις τῶν ἄλλων. Ἔτσι, καταλήγουμε νά μήν μποροῦμε πλέον νά δεχθοῦμε σωτήριες συμβουλές καί ἔχουμε πάντα περισσότερη ἐμπιστοσύνη στή δική μας κρίση, παρά στή διάκριση τῶν Γερόντων μας.

Κεφάλαιο 30· Ὅταν ἡ ψυχή τοῦ μοναχοῦ σκληρυνθεῖ ἀπό τήν ὑπερηφάνεια, τότε αὐτός θέλει νά γίνει καθοδηγητής ἄλλων ψυχῶν.

Ζώντας ἔτσι ὁ ὑπερήφανος μοναχός ἀρχίζει λίγο–λίγο νά ἀποστρέφεται τή μοναχική ζωή. Ἐπειδή μάλιστα θεωρεῖ ὅτι γιά τήν κατάσταση του αὐτή εὐθύνονται οἱ ἄλλοι μοναχοί τῆς Ἀδελφότητας, ζητάει νά βρεῖ κελί στήν ἔρημο καί νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό αὐτούς, ἐπειδή, καθώς νομίζει, ποθεῖ τή ζωή τῆς τελειότητας. Μέ τήν πρόφαση μάλιστα ὅτι θά προσελκύσει στή μοναχική ζωή καί πολλούς ἄλλους ἀδελφούς, ἀποφασίζει νά ἱδρύσει Μοναστήρι καί νά συγκεντρώσει σ᾽ αὐτό ὅλους αὐτούς πού ὀφείλει, κατά τή γνώμη του, νά διδάξει καί νά ἐκπαιδεύσει. Ἔτσι, ὄντας ὁ ἴδιος μαθητής ἀξιοθρήνητος, γίνεται πιό ἀξιολύπητος δάσκαλος. Γιατί, ἔχοντας πέσει ἀπό τήν ὑπερηφάνεια του σέ πολύ ἐπικίνδυνη χλιαρότητα, καί μή ὄντας στήν πραγματικότητα οὔτε μοναχός οὔτε κοσμικός, ὁδεύει ὅλο καί περισσότερο πρός τόν κατήφορο –καί μάλιστα μέ τό κεφάλι ψηλά– ἔχοντας τή βεβαιότητα ὅτι βαδίζει τόν σωστό δρόμο πρός τήν τελειότητα.

Κεφάλαιο 31· Πῶς θά ὑπερνικήσουμε τήν ὑπερηφάνεια γιά νά ἀξιωθοῦμε νά ὁδεύσουμε πρός τήν τελειότητα.

Γι᾽ αὐτό, ἀδελφοί μου, ἄν θέλουμε νά εἶναι τό πνευματικό οἰκοδόμημά μας τέλειο, στέρεο καί εὐάρεστο στόν Θεό, ἄς προσπαθήσουμε νά στηρίξουμε τά θεμέλια του,**ὄχι στό θέλημά μας, ἀλλά στήν πολύτιμη διδασκαλία τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου** . Τά θεμέλια ὅμως αὐτά δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλα, παρά ὁ **φόβος τοῦ Θεοῦ καί ἡ ταπείνωση**, ἡ ὁποία **γεννιέται ἀπό τήν πραότητα καί ἀπό τήν ἁπλότητα τῆς καρδιᾶς**. **Ἡ ταπείνωση βέβαια δέν μπορεῖ νά ἀποκτηθεῖ χωρίς τήν πτωχεία**. Καί **ὅσο χρόνο δέν ἐστερνιζόμαστε τήν πτωχεία παραμένουμε**

ἀδιόρθωτοι. Γιατί, **χωρίς τήν πτωχεία, δέν θά μπορέσουμε νά γίνουμε οὔτε ὑπάκουοι, οὔτε ὑπομονετικοί, οὔτε πράοι, οὔτε εἰρηνικοί, οὔτε θά καταφέρουμε νά τελειωθοῦμε στήν ἀγάπη**. Δέν θά μπορέσουμε δηλαδή νά προκόψουμε στίς ἀρετές καί χωρίς αὐτές τίς ἀρετές, δέν μπορεῖ ἡ καρδιά μας νά γίνει κατοικητήριο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως μᾶς τό παραγγέλει ὁ Κύριος μέ τό στόμα τοῦ Προφήτη πού λέει· «*Σέ ποιόν ἄλλο θά ρίξω τό σπλαχνικό βλέμμα μου, παρά σ᾽ ἐκεῖνον πού εἶναι ταπεινός καί ἥσυχος καί τρέμει τούς λόγους μου;*» (Ἡσ. 66, 2).

Κεφάλαιο 32· Ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια καταστρέφει ὅλες τίς ἀρετές, αὐτή ἡ ἴδια ἐξοντώνεται μόνο ἀπό τήν πραγματική ταπεινοφροσύνη.

Ἄς προσπαθήσει λοιπόν νά ἀγωνιστεῖ ὁ ἀθλητής τοῦ Χριστοῦ, αὐτός πού, ὅπως λέει καί ὁ Ἀπόστολος, θέλει νά ἀθλήσει «*νόμιμα καί σύμφωνα μέ τούς κανόνες*» (Β΄ Τιμ. 2, 5). Καί ἔτσι νά καταπνίξει τήν ὑπερηφάνεια, τό ἀνήμερο αὐτό θηρίο πού καταβροχθίζει ὅλες τίς ἀρετές. Γιατί θά πρέπει νά γνωρίζει καλά ὁ μοναχός ὅτι,**ἄν τό θηρίο τῆς ὑπερηφάνειας καταλάβει τήν καρδιά του, ὄχι μόνο δέν θά μπορέσει πλέον νά ἀπελευθερωθεῖ ἀπό κανένα πάθος, ἀλλά τό δηλητήριό του θά τοῦ ἀφανίσει καί ὅ,τι ἄλλο καλό καί κάθε ἄλλη ἀρετή πού εἶχε ὁ ἴδιος ἀποκτήσει.** Δέν θά μπορέσουμε μέ κανένα τρόπο νά ὑψώσουμε μέσα στήν ψυχή μας τό πνευματικό οἰκοδόμημα τῆς ἀρετῆς, ἄν δέν τό θεμελιώσουμε πάνω στήν **ἀληθινή ταπείνωση** πού εἶναι ἱκανή νά ὑποστηρίξει καί νά ὑποβαστάσει ὅλο τό ἔργο τῆς τελειότητας καί τῆς ἀγάπης. Γι᾽ αὐτό, ὅπως ἤδη ἔχουμε πεῖ, ἄς δείξουμε πρῶτα πρός τούς ἀδελφούς μας βαθιά καί ἀληθινή ταπείνωση, ἀποφεύγοντας, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπό ἐμᾶς, νά τούς λυπήσουμε ἤ νά τούς προσβάλουμε ἀκόμα καί στό ἐλάχιστο. Δέν θά μπορέσουμε ποτέ, ἐπαναλαμβάνω, νά φθάσουμε σ᾽ αὐτή τήν εὐλογημένη κατάσταση τῆς ταπείνωσης, χωρίς τήν εἰλικρινή **ἀποταγή καί τήν πτωχεία**, ἡ ὁποία θά πρέπει ἀσφαλῶς νά εἶναι **θεμελιωμένη στήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ**. Ἐπιπλέον, θά πρέπει νά ἀποδεχθοῦμε μέ εἰλικρίνεια καί ἁπλότητα τό ζυγό τῆς ὑπακοῆς, ὥστε νά μήν ἔχουμε πλέον τίποτε ἄλλο μέσα μας, παρά μόνο τήν ἐπιθυμία νά λειτουργοῦμε τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτό ἐκφράζεται μέσα ἀπό τίς ἐντολές πού δεχόμαστε ἀπό τόν Γέροντα.

Αὐτό θά μπορέσει νά τό κάνει ζωή του μόνο ἐκεῖνος πού θεωρεῖ ὅτι εἶναι, ὄχι μόνο **νεκρός γι᾽ αὐτό τόν κόσμο, ἀλλά ἀκόμη ὅτι εἶναι καί ἄφρονας καί μωρός** . Καί ἔχοντας αὐτά τά βιώματα, νά βιάζει τόν ἑαυτό του, ὥστε νά ἐκτελεῖ ἀναντίρρητα καθετί πού θά τοῦ ζητηθεῖ ἀπό τούς Γέροντες, θεωρώντας ὅτι αὐτό εἶναι ἱερό καί ὅτι προέρχεται ἀπό τόν Ἴδιο τόν Θεό.

Κεφάλαιο 33· Πῶς θεραπεύεται τό πάθος τῆς ὑπερηφάνειας.

Ἕνα τέτοιο σωστό θεμέλιο θά δώσει στή συνέχεια τή δυνατότητα νά συνεχίζει

κανείς τόν ἀγώνα πρός τήν τελείωση μέ εἰρηνική καρδιά καί μέ ἐδραιωμένο ταπεινό φρόνημα. ΄**Αν θεωροῦμε τόν ἑαυτό μας κατώτερο ἀπ᾽ ὅλο τόν κόσμο, τότε θά ἀξιωνόμαστε νά ὑπομένουμε γενναῖα κάθε δοκιμασία πού προέρχεται ἀπό τούς συνανθρώπους μας, θεωρώντας ὅτι προέρχεται ἀπό ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι πιό προχωρημένοι πνευματικά ἀπό ἐμᾶς. Θά τά ὑπομένουμε μάλιστα ὅλα, χωρίς δυσκολία, καί θά τά θεωροῦμε ἐλαφρά καί ἀσήμαντα, σέ σύγκριση μέ τά ΄Αγια Πάθη τοῦ Κυρίου μας καί μέ τά μαρτύρια τῶν ᾽Αγίων**. Τότε, θά ζοῦμε μέ τή βεβαιότητα ὅτι, ὅσο λιγότερες προσβολές δεχόμαστε, τόσο πιό μακριά εἴμαστε ἀπό τήν ἀρετή τῶν ᾽Αγίων καί ἀπό τόν τρόπο πού ἐκεῖνοι ἔζησαν καί πού ἔδωσαν τή μαρτυρία τους. ᾽Επιπλέον, νά διατηροῦμε **ἀδιάλειπτη μνήμη θανάτου**. Νά σκεπτόμαστε ὅτι μιά μέρα θά φύγουμε ἀπό αὐτό τόν κόσμο καί ὅτι πρόκειται νά ζήσουμε αἰώνια μαζί Του. Γιατί αὐτή ἡ θεώρηση τῆς ζωῆς, ὄχι μόνο **ἐξαλείφει τήν ὀργή**, ἀλλά καί μᾶς βοηθάει νά ἀπαλλαγοῦμε καί ἀπό ὅλα τά ἄλλα πάθη.

Μέ αὐτό πάντα τό σκεπτικό, ἄς διατηρήσουμε ἀκλόνητη τήν ταπείνωση πρός τόν Θεό. Καί αὐτό θά γίνει μόνο, ὅταν ἀναγνωρίσουμε ὅτι, πέρα ἀπό τόν προσωπικό μας ἀγώνα, ἡ πρόοδός μας πρός τή ζωή τῆς πνευματικῆς τελείωσης εἶναι ἔργο τῆς Θείας Χάρης. Πραγματικά, τό μόνο βέβαιο εἶναι ὅτι τίποτα δέν μποροῦμε νά κάνουμε ἀπό μόνοι μας, χωρίς τή βοήθεια καί τή καθοδήγηση τῆς Χάρης Του. ᾽Ακόμα καί τό γεγονός ὅτι ἀξιωθήκαμε νά κατανοήσουμε αὐτή τή μεγάλη ἀλήθεια –τό ὅτι δηλαδή ἔχουμε γιά καθετί πού ἐπιχειροῦμε τήν ἀνάγκη τῆς συνέργειας τῆς Θείας Χάρης– εἶναι ἤδη ἕνα ἀνεκτίμητο δῶρο τῆς Θείας εὐσπλαχνίας καί τῆς φιλανθρωπίας Του.

(Ἀπό τό βιβλίο, «Ὁ Ἀββᾶς Κασσιανός, Συνομιλίες μέ τούς Πατέρες τῆς ἐρήμου» τ. β΄, Ἐκδ. «ΕΤΟΙΜΑΣΙΑ», Ἱερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Καρέα)